

Нақшаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ – Марҳилаи 2 (НБВР 2)

2017-2026

Барои

Лоиҳаи НБО-и РОҒУН

Гуруҳи татбиқи лоиҳаҳо назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва
Муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи
барқии оби Роғун

августӣ 2025

МУНДАРИҶА

ЛУҒАТИ ИСТИЛОҲОТ	V
РЎЙҲАТИ АКРОНИМҲО ВА ИХТИСОРОТ	VII
ХУЛОСАИ ИҶРОЙ	IX
1 МУҚАДДИМА	1
2 БАРҚАРОРСОЗИИ ВОСИАТҲОИ РЎЗГУЗАРОНИ ДАР ДОИРАИ НАК 1/НБВР 1	3
2.1 Дарсҳо дар бораи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузарони аз НАК 1/НБВР 1 ва татбиқи онҳо дар НАК 2/НБВР 2	5
2.2 Воситаҳои рӯзгузарони ШЛЗ дар доираи НАК 2	10
3 ТАДБИРҲОИ БАРҚАРОРИИ РЎЗГУЗАРОНИ ДАР ВАҚТИ НАК 2/НБВР 2	15
3.1 Кӯмаки молиявӣ, қарзҳо, омӯзиш ва дастгирии шуғли аҳоли ба ШЛЗ.....	15
3.2 Дастгирии кишоварзӣ ба ШЛЗ	22
3.3 Дастгирии иловагии воситаҳои рӯзгузарони ба ШЛЗ ҳангоми амалисозии лоиҳа	24
3.4 Маълумот оид ба барномаҳои давлатӣ.....	31

РАСМҲО

Расми 2-1	Машғулиятҳои ХЛЗ-ҳо (% хонаводаҳо)	12
Расми 2-2	Ҳолатҳои молиявии ХЛЗ-ҳо	13
Расми 3-1	Фоиизи ХЛЗ-ҳо, ки аз ВК ва ВММША қўмак мегиранд	18

ҶАДВАЛҲО

Ҷадвали 1-1	Ҳуҷҷатҳои марбут ба кӯчонидани ҷории НБО Роғун	1
Ҷадвали 2-1	Ҷамъбасти маблағҳои ба ШЛЗ пардохтшуда дар давоми НАК 1	3
Ҷадвали 2-2	Рӯйхати масъалаҳои барҷастаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ пас аз анҷоми НАК 1	4
Ҷадвали 2-3	НАК 2 Тавсияҳои арзёбӣ ва посухҳои ММЗ	6
Ҷадвали 2-4	Масоҳати миёнаи қитъаҳои замини кишоварзӣ пеш аз муҳоҷиркунонӣ ва пас аз кӯчонидан	11
Ҷадвали 3-1	Маблағи умумии кӯмаки пулии нақдӣ ва натуравӣ ба ШЛЗ	15
Ҷадвали 3-2	Дастгирии ММЗ ва ВММША аз ҷониби ноҳия, 2017-2024	16
Ҷадвали 3-3	Миқдори НАК 2 ШЛЗ, ки аз ҷониби ВММША кӯмак кардааст	17
Ҷадвали 3-4	Пардохтҳои стипендия барои омӯзиш ва маоши муаллимон	20
Ҷадвали 3-5	Маълумот дар бораи меҳнат ва шуғл – занон ва ҷавонон	20

ЛУҒАТИ ИСТИЛОҲОТ

Амонатбонк: «Амонатбонк» як муассисаи воҳиди давлатӣ буда, кассаи амонатии Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, аз ҷониби мардуми зарардида барои гирифтани ҷуброни пулии дороиҳои гумшуда истифода мешавад.

Шахсони аз лоиҳа зарардида: Ҳар шахс, гурӯҳ, ҷамъият ё шахсоне, ки дар натиҷаи татбиқи нерӯгоҳи Роғун аз ҳуқуқи истифодабарӣ ё ба таври дигар аз замин (истикоматӣ, кишоварзӣ ё тиҷоратӣ), об, воситаҳои рӯзгузаронӣ, зироатҳо ва дарахтони яқсола ва бисёрсола, иншооти сохташуда ё дигар дороиҳои асосӣ ё манқул ба таври доимӣ ё қисман ба таври доимӣ ё муваққатӣ фоида мебинанд. Вай метавонад соҳиби қонунӣ, соҳиби сохтори ғайридавлатӣ ё иҷорагир бошад.

Соҳиби тиҷорат : Ҳар шахсе, ки соҳибкорӣ дорад ё дар дохили минтақаи зарардидаи лоиҳа, фаъолияти он метавонад тавассути лоиҳа ҳалалдор шавад. Вай метавонад соҳиби қонунӣ, соҳиби сохтори ғайриҳуқуқӣ ё иҷорагир бошад ва тибқи матритсаи ҳуқуқ, ки дар ҷаҳорҷӯбаи барқарорсозии муҳочиркунонӣ ва воситаҳои рӯзгузаронӣ (ЧБКБВР) муфассал оварда шудааст, ҷубронпулӣ ва бастаҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ мегирад.

Барӯйхатгирии аҳолӣ: Раванди муайян кардани одамоне, ки аз лоиҳа зарар мебинанд, инвентаризатсияи замин ва дороиҳои, ки таҳти таъсир қарор мегиранд, муайян мекунанд, ки кӣ барои ҷубронпулӣ ва кӯмак ҳуқуқ дорад ва шахсони нолоиқро аз даъвои имтиёзҳо бозмедорад. Барӯйхатгирии аҳолӣ маълумоти дахлдори демографӣ ва иҷтимоию иқтисодии марбутро дар бораи одамоне аз лоиҳа зарардида ва ҷараёнҳои даромади хонаводаҳо ҷамъ меорад.

Ҷубронпулӣ: Пардохти пули нақд ё натуравӣ барои дороиҳо ё захираҳои, ки аз ҷониби Лоиҳа ба даст оварда шудааст ё таъсир мерасонад, дар лаҳзаи иваз кардани дороиҳо.

Санаи қатъ: Санаи ба охир расидани барӯйхатгирии аҳолӣ ва инвентаризатсияи дороиҳои шахсони аз лоиҳа зарардида. Санаи қатъи он ба таври оммавӣ эълон карда мешавад ва дар ҳамаи Нақшаҳои амалиёти кӯчонидан (НАК), ки дар доираи НБО таҳия шудааст, пешниҳод карда мешавад. Ин санаест, ки ҳисобкунии талафот ва ҷуброн бар он асос ёфтааст. Шахсоне, ки баъди санаи барҳамхӯрӣ ба ин минтақа таҷовуз мекунанд, ҳақ надоранд ҷубронпулӣ ё ягон шакли дигари кӯмак барои кӯчонидани аҳолӣ, аз ҷумла аз иншоотҳои сохташуда, зироатҳо, дарахтони мевадиханда ва дигар воситаҳои асосие, ки баъди санаи қатъкунӣ сохта ё шинонда шудаанд, талаб кунанд.

Сарпарастони ҷомеа: Ассотсиатсияи ба қайд гирифташуда ё дигар ташкилот ё кумитаи қонунан эътирофшудаи одамоне, ки барои нигоҳдорӣ ва ўҳдадориҳои марбут ба замин ва иншоот дар минтақаи Лоиҳа масъуланд, нигоҳубин мекунанд ё масъуланд.

Ҳоҷагии деҳқонӣ: Ҳоҷагии инфиродӣ ё оилавӣ, ки ба қайд гирифта шудааст, аз ҷиҳати ҳуқуқӣ ва ҷисмонӣ аз қитъаҳои наздиҳавлигӣ фарқ мекунад.

Таҷовузкор: Шахсе, ки ҳудуди берунии биноҳои шахсии худро берун аз хатти тасдиқшудаи сохтмон ё замини кишоварзӣ ғайриқонунӣ васеъ ё васеъ карда, фазои ҷамъиятиро берун аз қитъаи замини худ ё замини кишоварзӣ / истикоматӣ ишғол кардааст.

Ҳуқуқ: Тадбирҳои, ки муайян мекунанд, ки хонаводаҳо ва одамоне аз лоиҳа зарардида барои талафоти замин, зироатҳо, биноҳо, дарахтон ва дигар дороиҳо ва воситаҳои рӯзгузаронӣ, ки дар натиҷаи сохтмон ва истифодаи Лоиҳа чӣ гуна ҷуброн хоҳанд гирифт. Ба ин кӯмак барои кӯчидан ва кӯчонидан, барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ ва дигар имтиёзҳо дохил мешаванд, ки бо мақсади беҳтар кардан ё ҳадди аққал барқарор кардани даромадҳо ва сатҳи зиндагии одамоне зарардидаи лоиҳа инҳо одатан дар ҷадвал оварда шудаанд (Матритсаи ҳуқуқ).

Механизми баррасии шикоятҳо (МБШ): Механизми баррасии шикоятҳо як роҳи ба таври маҳаллӣ асосёфта ва расмӣ қабул, арзёбӣ ва ҳалли фикру мулоҳизаҳо ё шикоятҳои ҷомеа мебошад. Инҳоро метавон бо системаҳои миллии шикоятҳо пурра кард. МБШ-ҳо барои беҳтар кардани натиҷаҳои лоиҳа тавассути эҷоди посухҳои пешгуишаванда, саривақтӣ ва ба натиҷа нигаронидашуда ба нигарониҳои шахрвандон истифода мешаванд. Лоиҳаи МБШ дар Нақшаи ҷалби ҷонибҳои манфиатдор ва инчунин ЧБКБВР муфассал оварда шудааст.

Ҷамоат: Поёнитарин зинаи идораи расмӣ давлатӣ дар Тоҷикистон. Ҳар як ҷамоат барои идораи тақрибан 10 деҳа масъул аст. Онҳо ба мақомоти ноҳия (район), ки ба ҳукумати вилоят итоат мекунанд, итоат мекунанд.

Ҳукумат: Идораи ноҳия дар Тоҷикистон.

Маҳалла: Шӯрои ғайрирасмӣ деҳот, ки аз намояндагони ҷомеа иборат аст.

Замини президентӣ: заминҳое, ки бо фармони Президент ба хоҷагиҳои деҳқонӣ ва хоҷагиҳои деҳқонӣ барои истеҳсоли маҳсулоти хурди хӯрокворӣ ҳуқуқи истифодабарӣ дода шудааст. Ҳуқуқи моликият дар ихтиёри давлат боқӣ мемонад.

Хароҷоти ивазкунӣ: Усули баҳодихӣ, ки чубронпулиро барои иваз кардани дороиҳо, инчунин хароҷоти муомилоти зарурии марбут ба иваз кардани дороиҳо медиҳад. Хароҷоти ивазкунӣ арзиши ҷорӣ бозор бо иловаи хароҷоти муомилот мебошад ва ҳадди ақал бояд барои иваз кардани дороиҳои гумшуда бо дороиҳои арзиш ва сифати шабеҳ кофӣ бошад.

Шиносномаи техникӣ хонавода (ШТХ): Барои арзёбии ҳуқуқҳои чуброни дороиҳо, аз ҷониби шӯъбаи маҳаллии Бюрои инвентаризатсияи техникӣ барои ҳар як хонавода “Шиносоти техникӣ хонавода” (ШТХ) таҳия карда мешавад, ки асоси арзёбии дороиҳои мардуми зарардидаро ташкил медиҳад. ШТХ унсурҳои асосии зеринро дар бар мегирад: (i) номи сардори хоҷагӣ, деҳае, ки қитъаи замин дар он ҷойгир аст ва номи шахсони мансабдоре, ки арзёбӣ мекунанд; (ii) рӯйхати муфассал ва ҷадвали арзёбии пешакии дороиҳои хонавода, аз ҷумла биноҳо, андозаи онҳо ва масолеҳи аз онҳо сохташуда, деворҳои биноҳои иловагӣ ва дигар воситаҳои асосӣ; (iii) нақшаи ошонаи биноҳо; (iv) диаграммае, ки тарҳи қитъаро нишон медиҳад; (v) хароҷоти маъмурӣ; ва (vi) мӯҳрҳое, ки санаи тасдиқро нишон медиҳанд. Дар паспорти техникӣ дарахтҳо, зироатҳо ва сарватҳои манкул дохил карда намешаванд. Пеш аз арзёбӣ, ШТХ баррасӣ карда мешавад ва дарахтон ба инвентаризатсия илова карда мешаванд.

Гуруҳҳои осебпазир: Одамоне, ки аз рӯи ҷинс, синну сол, маъҷубии ҷисмонӣ ё равонӣ, вазъи иқтисодӣ, мансубияти этникӣ, таъбири иҷтимоӣ ва хориҷшавӣ метавонанд ба таври номутаносиб аз кӯчонидани аҳоли таъсир расонанд ва дар дастрасии онҳо ба манфиатҳои рушд монеъ шаванд. Гуруҳҳои осебпазир дар минтақаи таъсири лоиҳа аъзои пиронсоли хонаводаҳо ва сарварони оилаҳое, ки ба нигоҳубин ва кӯмаки иловагӣ эҳтиёҷ доранд, хонаводаҳое, ки ба нигоҳубини аъзоёни маъҷуб ва/ё бемориҳои музмин эҳтиёҷ доранд, занони сарвари хонавода, ки даромади нокифоя доранд, хонаводаҳое, ки дар зери камбизоатӣ рӯзгузаронӣ мекунанд ё даромади кам доранд, кӯдакони ятим ва кӯдакони партофташуда ва дар муассисаҳои таҳсилоти олиии касбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олиии касбӣ (дар) муайян карда шудаанд.

РҶҶХАТИ АКРОНИМҶО ВА ИХТИСОРОТ

Ҷадвали ихтисорот	
БОР	Бонки Осиёии Рушд
БОСИ	Бонки осиеии сармоягузории инфрасохторӣ
Асб	Аз сатҳи баҳр
ББТ	Бюрои бахисобгирии техникӣ
ММЗ	Муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зеробшавандаи НБО-и Роғун
E&S	Экологӣ ва иҷтимоӣ
ESDD	Санҷиши экологӣ ва иҷтимоӣ
ESF	Чаҳорҷӯби экологӣ ва иҷтимоӣ (аз Бонки Умумиҷаҳонӣ)
АТЭИ	Арзёбии таъсири экологӣ ва иҷтимоӣ
ESS	Стандарти экологӣ ва иҷтимоӣ
FSL	Сатҳи пурраи таъминот
GRM	Механизми баррасии шикоятҳо
ГВтч	ГигаВт соат
НН	хонавода
ХоФ	Сардори оила
ХоХ	Сардори хочағӣ
НБО	Нерӯгоҳи барқи обӣ
МБЛ	Муассисаҳои байналмилалӣ молиявӣ
Км	километр
НБВР	Нақшаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ
М	метр
Масл	Метр аз сатҳи баҳр
ВК	Вазорати кишоварзӣ
ВМ	Вазорати молия
ВММША	Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли
МВт	мегаватт
ТҶД	Ташкилоти ғайридавлатӣ
ҶЛЗ	Ҷамъияти аз лоиҳа зарардида
ШЛЗ	Шахси аз лоиҳа зарардида
ХЛЗ	Хонаводаи аз лоиҳа зарардида
НАК	Нақшаи чорабиниҳо оид ба кӯчонидан

Чадвали ихтисорот	
ОЭХА	Обхезии эҳтимолии ҳадди аксар
ЧБКБВР	Чаҳорчӯбаи барномаи кӯчонидан ва барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ
ИҶС/ОҶ	Истисмори ҷинсӣ ва сӯиистифода / озори ҷинсӣ
НҶҶМ	Нақшаи ҷалби ҷонибҳои манфиатдор
КТ	Кӯмаки техникӣ
ТАТИ	Тадқиқоти арзёбии техникую иқтисодӣ
ТВт/сол	Тера-Вт соат дар як сол
ШТХ	Шиносномаи техникий хочагӣ
МКТТ	маълумоти касбӣ-техникӣ ва таълими
БУ	Бонки Умумичаҳонӣ

ХУЛОСАИ ИҶРОЙ

Муқаддима

Нерӯгоҳи барқи оби Роғун (НБО Роғун, минбаъд «Лоиҳа» номида мешавад) дар дарёи Ваҳши Тоҷикистон ҷойгир аст, ки шохоби дарёи Аму дар ҳавзаи калонтари Амударё мебошад. Лоиҳа барои минтақаи Осиёи Марказӣ аз ҷиҳати стратегӣ муҳим аст, зеро зарурати нигоҳдорӣ ва беҳбуди таъмини нерӯи барқи Тоҷикистон ва дигар кишварҳои Осиёи Марказӣ мебошад.

Лоиҳа бори аввал дар соли 1959 пешниҳод шуда буд ва сохтмон дар соли 1982 оғоз шуда буд. Сохтмон бо якчанд давраҳои қатъ ва идома, ки аз оқибатҳои иқтисодии рӯйдодҳои бузурги геополитикӣ бармеояд, пеш рафт. Сохтмон аз соли 2016 ба ин сӯ суръат гирифт. Пас аз анҷоми лоиҳа иқтидори умумии насбшуда 3,780 МВт, сарбанди баландиаш 335 м ва обанборе хоҳад дошт, ки масоҳаташ то 16,823 гектар (га) буда, то 13,3 км³ об захира мекунад. Интизор меравад, ки лоиҳа ба ҳисоби миёна солона 17 000 ГВт/соат тавлид кунад.

Сохтмони сарбанд аз ҳисоби бунёди обанбор, нақби сарборӣ, нерӯгоҳи барқӣ, хати интиқоли барқ ва иншооти ёрирасон, аз қабилӣ роҳҳои даромадгоҳ ва бошишгоҳҳои коргарон ба таъсири доимии бебозгашти экологӣ ва иҷтимоӣ оварда мерасонад. Ин ба миқёси калони ҷисмонӣ ва иқтисодии ҷамоатҳои камдаромади деҳот дар обанбор ва минтақаҳои буферӣ дохил мешавад. Мушкилоти назарраси фаъолияти кишоварзӣ ва дигар фаъолиятҳои иқтисодӣ боиси аз даст рафтани замин, дороиҳо, даромад ва воситаҳои рӯзгузаронӣ, дастрасӣ ба моликияти ҷамъиятӣ ва ҷарогоҳҳо, объектҳои фарҳангӣ ва дороиҳо мегардад. То соли 2032, тақрибан шаш сол пеш аз зери обхезии пурраи обанбор, аҳолии тахминан беш аз 50 000 нафар, ки дар 69 нуқтаи аҳолинишини шаҳри Роғун, навоҳии Нуробод ва Рашт рӯзгузаронӣ мекунад, бояд ба таври доимӣ аз минтақае, ки аз обхезӣ осеб дидаанд («минтақаи обхезӣ») кӯч дода шаванд.

Тарҳ ва конфигуратсияи Лоиҳа дар солҳои 2011-2014 аз нав баҳо дода шуда, пас аз дархости Ҳукумати Тоҷикистон ба Бонки Умумиҷаҳонӣ барои маблағгузориҳои лоиҳа арзёбии муфассали экологӣ ва иҷтимоӣ (ЭИ) гузаронида шуд. Дар соли 2011 Ҳукумат ба омӯзиши арзёбии техника-иқтисодӣ (ОАТИ) ва арзёбии экологӣ ва иҷтимоӣ супориш дод, ки дар доираи лоиҳаи қаблӣи Бонки Умумиҷаҳонӣ маблағгузорӣ шуда буданд. Дар соли 2014 Арзёбии Таъсири Муҳити зист ва Иҷтимоӣ (АТЭИ), Чорҷубаи сиёсати кӯчонидан (ЧСК)Нақшаи амалиёти кӯчонидан (НАК) ва Нақшаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ (НБВГ) мутобиқи Сиёсати амалиётӣи қаблӣи Бонки Умумиҷаҳонӣ (СА) оид ба ҳифзи муҳити зист ва иҷтимоӣ таҳия карда шуданд. Пас аз ба итмом расидани ТАТИ Ҳукумат бидуни дастгирии Бонки Умумиҷаҳонӣ ё дигар шарикони рушд бо истифода аз натиҷаҳои ТАТИ ба сохтмони Лоиҳа шурӯъ кард. Барномаи кӯчонидани Лоиҳа аз ҷониби Муассисаи Давлатӣ, Мудирияти Минтақаи обхезии НБО Роғун (МФЗ), ки соли 2011 таъсис ёфтааст, мутобиқи ЧСК дар соли 2014 ва НАК барои марҳилаи якуми кӯчонидан (НАК 1) омода шуда буд ва идора карда мешавад. Дар марҳилаи аввали кӯчонидан, ки дар соли 2014 омода шуда, дар соли 2017 анҷом ёфт, ҳамагӣ 289 хонавода (2697 ШЛЗ) аз ҷиҳати ҷисмонӣ кӯчонида шуданд.

Бонки Умумиҷаҳонӣ ва дигар ниҳодҳои байналмилалӣи молӣ (МБМ) ҳоло лоиҳаро маблағгузорӣ мекунад ва корҳои сохтмонӣ ва кӯчонидани аҳоли идома доранд. Моҳи январи соли 2023 Бонки Умумиҷаҳонӣ бастаи Кӯмаки Техникӣ (КТ)-ро бо номи “Чорҷубаи маблағгузорӣ барои лоиҳаи нерӯгоҳи барқи оби Роғун” тасдиқ кард. Мақсади он дастгирии Ҳукумати Тоҷикистон барои таҳияи нақшаи маблағгузориҳои аз ҷиҳати макроиқтисодии устувор ва беҳтар намудани нишондиҳандаҳои экологӣ ва иҷтимоӣи Лоиҳа, мувофиқ кардани он ба талаботи Чаҳорҷубаи экологӣ ва иҷтимоӣи Бонки Умумиҷаҳонӣ (ESF), инчунин стандартҳои дигар қарздиҳандагони эҳтимоӣ, ки метавонанд дар маблағгузориҳои лоиҳа иштирок кунанд, равона карда шудааст. Дар доираи КТ, як қатор воситаҳои экологӣ ва бехатарии лоиҳа барои лоиҳа навсозӣ ё нав омода карда шуданд, аз ҷумла Чаҳорҷубаи кӯчонидан ва барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ (ЧБКБВР), ки дар моҳи июни соли

2024 таҳия шуда буд ва Нақшаи амалиёти кўчонидани аҳоли ва Нақшаи барқарорсозии воситаҳои рўзгузаронӣ барои марҳилаи ҷорӣ дуҷуми кўчонидан (НАК 2 ва НБВР 2).

Ҳадафи НАК 2 ва НБВР 2

НАК 2 рафти кўчонидани аҳоли дар марҳилаи дуҷумро (ки соли 2017 оғоз ёфт) тавсиф мекунад ва чораҳои барои таъмини он, ки фаъолиятҳои гузашта ва ҷорӣ оид ба кўчонидани аҳоли ба талаботи қонунҳои амалкунандаи Тоҷикистон ва стандартҳои байналмилалӣ қарздиҳандагон¹, бахусус Стандарти экологӣ ва иҷтимоии Бонки Умумиҷаҳонӣ 5 (СЭИ 5) оид ба истифодабарии замин ва заминсозӣ, кўчонидан». Он сиёсатҳо, расмиётҳо ва равандҳои барои муайян кардан ва кам кардани таъсири одамоне, ки дар натиҷаи кўчонидани ҷисмонӣ ва иқтисодӣ дар натиҷаи сохтмон ва истифодаи Лоиха қарор доранд ё хоҳанд дошт, дар бар мегирад.

ЧБКБВР омодагии НАК 2-ро роҳбарӣ кард. ЧБКБВР ЧСК-ро дар соли 2014 иваз кард, ки таҳияи НАК 1-ро, ки фаъолиятҳои кўчонидани аҳоли дар солҳои 2009-2017-ро дар бар мегирад, роҳнамоӣ кард ва пурра амалӣ карда шуд. Аудити анҷомдода, ки дар соли 2018 барои арзёбии иҷрои НАК 1 гузаронида шуд, ба хулосае омад, ки он ба ОР 4.12-и Бонки Умумиҷаҳонӣ оид ба кўчонидани иҷборӣ комилан мувофиқ аст. То имрӯз, кўчонидан дар давраи НАК 2 (2017-2026)² аз ҷониби ММЗ бе дастгирии Бонки Умумиҷаҳонӣ ё дигар шарикони рушд бо таъя ба ЧСК ва НАК 1 дар соли 2014 амалӣ карда мешавад. НАК 2 ин воситаҳои иваз мекунад.

Бо дарназардошти он, ки фаъолиятҳои кўчонидани аҳоли дар тӯли чанд сол марҳила ба марҳила анҷом дода мешаванд, то ба сатҳи обхезии обанбор, инчунин миқдори одамоне, ки аз муҳочир зарар дидаанд, равиши ҷаҳорҷӯбаи муайян ва кам кардани таъсири манфӣ ба шахсон аз лоиха зарардида (ШЛЗ) мувофиқ доништа шуд.

НБВР 2 тадбирҳои оид ба расонидани кўмак ба ШЛЗ дар талошҳои онҳо барои беҳтар ё ҳадди ақал барқарор кардани даромад ва сатҳи зиндагии онҳо пас аз овора шудан дар бар мегирад. Имкониятҳои барои пешниҳоди захираҳо ва хидматҳои иловагӣ тавассути Барномаи муштараки манфиатҳои Роғун (BSP) инчунин воситаҳои рўзгузаронӣро дастгирӣ мекунад. Ин НБВР инчунин ба гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла одамоне, ки аз рӯи ҷинс, синну сол, маъҷубии ҷисмонӣ ё равонӣ, норасоии иқтисодӣ, мансубияти этникӣ, таъбири иҷтимоӣ ва/ё истисно метавонад дар натиҷаи кўчидиҳӣ ба таври номутаносиб таъсир расонад, диққати махсус медиҳад.

Принсипҳои асосӣ

Принсипҳои асосии зерин дар НАК ва НБВР роҳнамоӣ мекунад:

Розигии огоҳшуда: Ҳама ҷонибҳои зарардида огоҳ карда мешаванд, машварат карда мешаванд ва имкони иштирок дар равандҳои қабули қарорҳо оид ба кўчонидани онҳо дода мешаванд. Пешгирӣ аз кўчонидани маҷбурӣ ва ҷалби ҷомеа мусоидат хоҳад кард.

Ҷубронпулии пурра бо арзиши ивазкунӣ: Ба хонаводаҳои овора шуда сари вақт ва одилона барои дороиҳо, даромад ва воситаҳои зиндагии аз даст рафта ҷуброн карда мешаванд, то вазъи онҳо аз сабаби кўчонидан бадтар нашаванд.

Амнияти заминистифодабарӣ: Равандҳои шаффофи ба даст овардани замин риоя карда мешаванд ва ҳуқуқҳои заминистифодабарии ҷамоатҳои зарардида ҳифз карда мешаванд. Тоброн одилона ва сари вақт дода мешавад.

¹ Чадвалҳои, ки сиёсати қарздиҳандагонро оид ба хариди замин ва кўчонидани иҷборӣ ҷамъбаст мекунад ва таҳлили норасоӣ ва мувофиқати сиёсати миллӣ ва қарздиҳандагонро дар бар мегирад, дар ЧБКБВР, ки дар energyprojects.tj дастрасанд, мавҷуданд.

² Санаи анҷоми соли 2025 тамдид карда шуд, агар мӯҳлатҳои ҳабс/пуркунӣ тамдид карда шаванд. НАК 2/НБВР 2 ҷадвали нави пуркунӣ ва ҷадвали кўчониданро дар ҳолати зарурӣ дар бар мегирад.

Барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ: Дастгирии ҳамаҷониба барои барқарор ва беҳтар намудани некуаҳолии иқтисодии хонаводаҳои зарардида, аз ҷумла омӯзиши малакаҳо ва дастрасӣ ба имкониятҳои алтернативии воситаҳои рӯзгузаронӣ расонида мешавад.

Ҳифзи мероси фарҳангӣ: Барои ҳифзи мероси фарҳангии ҷамоатҳои зарардида, аз ҷумла кӯчонидани объектҳои муҳими фарҳангӣ дар ҳолати зарурӣ ва дастгирии ҳифзи мероси фарҳангии ғайримоддӣ чораҳо андешида мешаванд.

Интегратсияи устуворӣ: Мулоҳизаҳои устувориҳои экологӣ ва иҷтимоӣ бо мақсади кам кардани таъсири манфӣ ва ҳадди аксар расонидани натиҷаҳои мусбӣ дар тамоми марҳилаҳои фаъолияти кӯчонидан ҳамгиро карда мешаванд.

Гендер, осебпазирӣ, фарогирӣ ва ҳамбастагии иҷтимоӣ: Дар ҳоле ки ММЗ масъалаҳои гендерӣ ва осебпазирӣ дар барномаи кӯчонидан ба инобат гирифтааст, кӯшишҳои иловагӣ барои дастгирии иштироки пурраи гурӯҳҳои осебпазир дар кӯчонидан ва таъмини зиндагии Лоиҳа анҷом дода мешаванд. Бо дарназардошти вуруди зиёди одамони муҳоҷир ба ҷамоатҳои мизбон, ваҳдати иҷтимоӣ афзалияти калидӣ мебошад. Ҷамоаҳои мизбон минбаъд низ аз инфрасохторҳо ва иншоотҳои мукамалшуда/васеъшуда ва/ё нави ҷомеа, аз қабилӣ мактабҳо, муассисаҳои тиббӣ, бозорҳо, марказҳои ҷамъиятӣ ва ғайра баҳра хоҳанд бурд.

Муҳоҷиркунонӣ ва барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ: Вазъият ва банақшагирӣ

Лоиҳа бояд сиёсати миллии муҳоҷиркунониро, ки бо Қарори № 467 аз 1 октябри соли 2008 муқаррар шудааст ва бо Қарори № 47 аз 20 январи соли 2009 ва фармонҳои дахлдори Президент васеъ карда шудааст. Пас аз Қарори № 47, ММЗ дар соли 2011 таъсис ёфтааст ва ду масъулияти асосӣ дорад (i) кӯчонидани аҳолии зарардида ва (ii) сохтмони инфрасохтори коммуналӣ. Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли (ВММША) ва Вазорати кишоварзӣ (ВК) барои дастгирӣ ва барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ, аз ҷумла омӯзиш ва дастгирии шуғли аҳоли масъуланд. ММЗ инчунин бо ҷамоатҳо ва дигар вазорату идораҳои дахлдор, ки ба масъалаҳои маориф, тандурустӣ, энергетика, обтаъминкунӣ, ҳифзи муҳити зист ва ҳифзи иҷтимоӣ машғуланд, ҳамкорӣ мекунад, то ин барнома ба принципҳои асосии дар боло тавсифшуда мувофиқат кунад.

Муҳоҷиркунонӣ дар марҳилаҳо мувофиқи як қатор НАК ба таври зерин сурат мегирад:

СЕНАРИЯ-I – НАҚШАНГИРИИ НАК-ҳо (Барои ҳамаи 69 деҳа, кӯчонидани аҳоли то соли 2032 ба анҷом расида, пеш аз ҳабси пурра (1290 масл) то соли 2038)						
Сатҳи обанборҳо дар асоси нуқтаи пасттарин деҳаҳо (м баландӣ)	Солҳои пешниҳодшуда барои анҷом додани кӯчонидан	Давраи НАК	Шумораи деҳаҳо, ки дар ҳар НАК фаро гирифта шудаанд	Шумораи хонаводаҳо, ки дар ҳар НАК фаро гирифта шудаанд	Шумораи ШЛЗ дар ҳар як НАК фаро гирифта шудааст	Ҳолати НАК
1092-1220	2014-2017	2014-2017 НАК 1	8	326	2,697	Ба итмом расид
1110-1290	2017-2026	2017-2026 НАК 2	16	1,710	16,919	Давом дорад (то соли 2026 ба итмом мерасад)
1185-1270	2026-2028	2026-2028 НАК 3	16	1,328	9,206	НАК 3 то соли 2026 омода аст ³

³ Санаи оғози НАК/НБВР аз 3 то 5 метавонад дар сурати тағир ёфтани санаи ҳабс/пуркунӣ, афзоиши шумораи ШЛЗ ё таъхир дар маблағгузорӣ ислоҳ карда шавад.

1271-1295	2028-2030	2028-2030 НАК 4	17	2,215	12,547	НАК 4 то соли 2027 омода аст ⁴
1296-1414	2030-2032	2030-2032 НАК 5	12	1,209	8,898	НАК 5 то соли 2029 омода аст ⁵
УМУМИИ АХОЛИИ ТАЪСИР ШУДА			69	6,788	50,267⁶	

То моҳи июни соли 2025, 778 хонавода (7,820 ШЛЗ) дар марҳилаи дуҷуми кўчонидан (НАК 2) кўчонида шуданд. Қисми боқимонда ё дар ҷараёни кўчидан (6,699 ШЛЗ) ё интиҳоби ҷойе, ки онҳо ба он кўчонида мешаванд (2,400 ШЛЗ).

Дар маҷмӯъ, хонаводаҳои кўчонидашуда дар ин марҳила сохторҳо ва хидматрасониҳои алоқамандро беҳтар ё ҳамон тавре, ки дар ҷамоатҳои қаблии худ буданд, медонанд. ШЛЗ барои хона ва иншооти худ замини наздиҳавлигӣ гирифтаанд, ки дар муқоиса бо он чизе, ки қаблан доштанд, инчунин замини иловагӣ барои ҳар як кўдаки оиладор дар хонавода. Он ШЛЗ, ки заминҳои кишоварзиро барои рӯзгузаронӣ ва дигар мақсадҳо дархост кардаанд, чунин заминро гирифтанд, гарчанде ки дар баъзе мавридҳо як қисми заминҳои ҷудошуда аз сабаби кам будани замин берун аз ҳудуди ҷамоати онҳо қарор доранд. Заминҳои коммуналӣ низ ба ихтиёри ҷамоатҳо дода шудаанд, гарчанде ки миқдори замин барои чарогоҳ метавонад аз он чи ки қаблан барои онҳо мавҷуд буд, камтар бошад, зеро ин замин дар баъзе минтақаҳои кўчидиҳӣ кам аст. Дар ҷамоатҳое, ки ШЛЗ кўчонида шудаанд, мактабҳои иловагӣ, муассисаҳои тиббӣ ва дигар иншооти иҷтимоӣ сохта шудаанд, инчунин таъмини нерӯи барқ ва об. Ин шароити мусоид ба ҷамоатҳои мизбон низ ғоида овард.

Мувофиқи тадқиқоти иҷтимоӣ иқтисодии моҳи июни соли 2024, ки аз ҷониби ММЗ гузаронида шуда буд, аксари хизматрасониҳо беҳтар ё бетағйир боқӣ мондаанд:

- Тағйир дар дастрасии роҳ. Баъди кўчонидан 99% хонаводаҳо то ҳол ба роҳҳо дастрасӣ доранд.
- Нерӯи барқ: Муҳоҷиркунонӣ ба дастрасии нерӯи барқ барои хонаводаҳо таъсир нарасонд. Сатҳи дастрасӣ ба нерӯи барқ 100% аст.
- Беморхона/Маркази тиббӣ: Дастрасӣ ба муассисаҳои тиббӣ дар ҳама минтақаҳо ба таври назаррас беҳтар шуда, 100% -ро ташкил медиҳад.
- Дастрасӣ ба оби нӯшокӣ: Сатҳи умумии дастрасӣ пас аз кўчонидан 96% аст. Дар ҳамаи районҳо таъмин будани оби нӯшокӣ қариб як хел монд.
- Инфрасохтори телекоммуникатсионӣ: Муҳоҷираткунӣ инчунин ба мавҷудияти инфрасохтори телекоммуникатсионӣ дар тамоми ноҳияҳо таъсири мусбӣ расонд. Ба ҳисоби миёна дастрасии хонаводаҳо ба шабакаҳои мобилӣ ва интернет аз 73% то 85% афзоиш ёфтааст.
- Дастрасӣ ба мактабҳои ибтидоӣ: Дар аввал таҳлили иҷтимоӣ-иқтисодӣ нишон дод, ки дастрасӣ ба мактабҳои ибтидоӣ дар тамоми ноҳияҳо аз 75% то 67% коҳиш ёфтааст. Сабаб

⁴ Ба эзоҳи 3 нигаред.

⁵ Ба эзоҳи 3 нигаред.

⁶ Ин рақами кунунӣ аз моҳи июни соли 2025 аст. Эҳтимол дорад, ки шумори ниҳоии ШЛЗ бо назардошти афзоиши аҳоли метавонад то 60 000 бошад.

дар он аст, ки мактабҳои навест, ки дар минтақаҳои кӯчдиҳӣ сохта шудаанд, мактабҳои ибтидоӣ (синфҳои 1 то 4) ва миёнаро (синфҳои 5 то 11) муттаҳид мекунад, ки дар натиҷа мактабҳои ибтидоӣ мустақил кам мешаванд. Воқеан, дастрасӣ ба мактабҳои ибтидоӣ дар минтақаҳои кӯчонидашуда то 100% афзоиш ёфтааст.

- Воситаҳои фароғатӣ/фароғатӣ: Дастрасӣ ба иншооти фароғатӣ пас аз кӯчонидан беҳтар шуд. Ба ҳисоби миёна ҳамаи районҳо аз 33 фоиз ба 42 фоиз афзуданд.
- Автовокзалҳо: Дастрасӣ ба истгоҳҳо барои хонаводаҳо низ беҳтар шудааст. Ба ҳисоби миёна дар ҳамаи районҳо дастрасии хочагиҳо ба автовокзалҳо аз 26 фоиз ба 52 фоиз афзуд.
- Канализатсия: Ба ҳисоби миёна 51% хонаводаҳо дар тамоми ноҳияҳо пас аз кӯчонидани онҳо канализатсия доранд, ки қаблан қариб дар ҳама онҳо канализатсия надоштанд.

Баъзе мушкилоти асосӣ боқӣ мондаанд:

- Мусоҳибаҳои Бонки Умумиҷаҳонӣ бо тақрибан 200 хонаводаи кӯчонидашуда (дар байни солҳои 2022 ва 2024) нишон доданд, ки тақрибан 90% ХЛЗ гузориш доданд, ки ҷуброни молиявӣ хонаҳо ва иншооти онҳо, ҳатто бо амортизатсияи иҷозатдодаи ҳукумат⁷ - барои харидани хонаҳо ва иншооти нав дар макони кӯчонидашуда мувофиқ аст.⁸ 10% боқимондаи ХЛЗ пурсидашуда изҳор доштанд, ки онҳо ба дастгирии иловагӣ ниёз доранд, зеро хароҷоти мавод ва меҳнат аз интизорӣ зиёдтар буд. Тақрибан ҳамаи ШЛЗҳо комилан розӣ ҳастанд, ки хонаҳои нави онҳо аз ҷиҳати сифат аз хонаҳои аслии худ, дорои шароити мусоидҳои муҳим, аз қабилӣ нерӯи барқ ва об, мактабҳо ва муассисаҳои тиббии тақвимодашуда ё нав барои ҷойгир кардани одамони кӯчонидашуда ва инчунин ҷамоатҳои мизбон мебошанд.
- Эътироф мешавад, ки барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ назар ба кӯчонидани ҷисмонӣ вақти бештарро талаб мекунад ва барои ҳукумат тақвият додани кӯшишҳо дар ин самт муҳим хоҳад буд. Дар ҳоле ки ШЛЗ метавонанд як қисми заминҳои кишоварзиро барои хочагии натуралӣ нигоҳ доранд ва кӯшиш мекунад, ки ба сифати муҳочирӣ меҳнатӣ дар дигар кишварҳо кор кунанд, бисёриҳо ба ин ё сохтмон ва хизматрасонӣ барин касбу кори навро дида истодаанд. Ин ва наздикӣ ба шаҳрҳои калонтар метавонад фаҳмонад, ки чаро даромади миёнаи солонаи шахсони кӯчонидашуда пас аз кӯчонидан умуман тақрибан 11 фоиз зиёд шудааст.
- Дастрасӣ ба оби обёрӣ: Ба ҳисоби миёна дар тамоми ноҳияҳо истифодаи оби обёрӣ аз 98% то 70% кам шудааст. Ин асосан аз он иборат аст, ки бисёре аз оилаҳои кӯчонидашуда ихтиёр кардаанд, ки қитъаҳои кишоварзӣ дошта бошанд, балки ба корҳои дигарӣ иқтисодӣ, аз қабилӣ сохтмон ва тиҷорати хурд машғул шаванд. Саҳми хонаводаҳое, ки ба зироаткорӣ обӣ машғуланд, аз 44 фоиз ба 6 фоиз фурумад. Дар соҳаи хочагии кишлоқ кишти зироатҳо, махсусан, картошкаю сабзавот кам шуд. Вазни киёсии хоча-гидое, ки зироаткорӣ надоранд, афзуд. Саршумори дарахтони мева, яъне тут, чормағз ва нок хеле кам шудааст. Тақрибан 2/3 ШЛЗ қайд карданд, ки дар ҳоле ки онҳо баъзе хочагиҳои ёрирасонро дар ҷойҳои нави кӯчдиҳӣ дастгирӣ мекунад, онҳо кори меҳнати муҳочир ё

⁷ Амортизатсияи арзиши дороиҳои хонаводаҳо дар чаҳорҷӯби талошҳои ҳукумат барои мутобиқ кардани раванди ҷуброн бо таҷрибаи хуби саноатӣ ва талаботи Бонки Умумиҷаҳонӣ ва дигар ниҳодҳои байналмилалӣ моли, ки ба лоиҳа сармоягузорӣ мекунад, ба охир расид.

⁸ Таққоти алоҳидаи 363 хонавода, ки аз ҷониби мушовири ММЗ омода шудааст, нишон дод, ки 73% -и ШЛЗ дар бораи ҷуброни муносиб хабар доданд, вале саволнома аз ШЛЗ напурсидааст, то фаҳмонад, ки ҷи гуна ва чаро ба онҳо ҷубронпулии кофӣ нагирифтаанд.

касбҳои навро, аз қабилӣ сохтмон, дуредгарӣ, сангфарш ва ғайраро бартарӣ медиҳанд. Барои баъзе маконҳои кӯчидӣ (масалан, Себистон) мушкилоти обтаъминкунӣ ва сифати обӣ вучуд доранд ва қубурҳои обӣ Вазорати энергетика дар зер).

- Дастрасӣ ба заминҳои ҷамъиятӣ барои чарогоҳ ё дастрасӣ ба алаф ё чубу тахта: Ба ҳисоби миёна дар тамоми ноҳияҳо, истифодаи замини чарогоҳ ва дастрасӣ ба чӯб аз 97% то 20% коҳиш ёфт. Аммо кайд кардан лозим аст, ки талабот ба чарогоҳ ва ё ба хар гуна алафу чубу тахта дар ин заминҳо хеле кам аст. Дар деҳаҳои аслии худ, ШЛЗ заминҳои маҳаллиро дар минтақаҳои кӯхистонӣ барои чаронидани ҳайвонот, ҷамъовариҳои алаф ва чӯб ва парвариши дарахтони меваю чормағз истифода мебаранд. Дар минтақаҳои нави кӯчидӣ, замини коммуналӣ бештар расман таъсис ва муайян карда шудааст, аммо миқдор ва сифат барои таъмини рӯзгор кофӣ аст. Маҳаллаҳои нав нисбат ба деҳот бештар дар канори шаҳр ҷойгиранд ва бисёр оилаҳо ихтиёр кардаанд, ки чорворо чаро нанамоянд ва аз ин рӯ ба алаф ниёз надоранд. Дар мавриди тахта, ҷамоатҳои кӯчонидашуда метавонанд дар бозорҳои маҳаллӣ чуб харидорӣ кунанд. Дар баъзе районҳо, масалан, Турсунзода, ШЛЗ ба ҷои барпо намудани замини коммуналӣ, ба хочагиҳои инфиродӣ ҷудо кардани заминҳои хочагии кишлоқро афзалтар донистанд. Дар ҳоле ки тақсими заминҳои коммуналӣ ҳадди аққал дар баъзе мавридҳо мушкил боқӣ мемонад, ММЗ диққати худро ба кӯчонидани ШЛЗ дар ҷойҳои нав равона мекунад ва сипас бо ҷамоатҳои, ки барои дастрас кардани чунин замин дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда ё дар наздикии он заминҳои коммуналӣ дархост кардаанд, ҳамкорӣ мекунад. Дар баъзе мавридҳо, заминҳои коммуналӣ дар минтақаҳои наздики ҷамоатҳои кӯчонидашуда бо сабаби душвориҳо дар дарёфти заминҳои дастрас ва ҳосилхез дар ҳуди ҷамоатҳо қарор мегиранд.
- Дастрасӣ ба мактабҳои миёна: Сатҳи миёна дар ҳамаи ноҳияҳо аз 96% то 89% поин рафт. Ин аз он сабаб аст, ки дар баъзе мактабҳои маълумоти умумӣ хануз сохта шуда истодааст. Пас аз анҷоми онҳо, дастрасӣ ба мактабҳои миёна дар минтақаҳои кӯчонидашуда 100% хоҳад буд.

ММЗ ба ШЛЗ-ҳои кӯчонидашуда муроҷиат кард ва онҳоро даъват намуд, ки дар ҳолати зарурӣ барои чубронпулии иловагӣ ё дастгирии дигар тавассути Механизми баррасии шикоятҳо даъво пешниҳод кунанд. Ин нукта ҳангоми машваратҳо оид ба НАК 1 ва НАК 2 такрор карда мешавад ва ҳангоми назорат, аз ҷумла аз ҷониби нозири мустақили НАК назорат карда мешавад.

ММЗ инчунин бо Вазорати энергетика ва захираҳои об ва дигар корхонаҳои марбутӣ давлатӣ ҷиҳати ҳалли масъалаҳои дастрасӣ ба оби ошомидани ва обӣ, инчунин заминҳои ҷамъиятӣ барои чарогоҳ ва дигар мақсадҳо ҳамкорӣ кардааст. Дар минтақаҳои муҳочиркунонӣ баъзе мушкилот вучуд доранд. Масалан, дар баъзе районҳо обҳои зеризаминӣ шур мебошанд. Ин маънои онро дорад, ки об бояд ба кӯчонидани нав аз дигар ҷойҳо интиқол дода шавад ва/ё ҳавзҳои нигоҳдории об ва системаҳои тозакунии сохта шаванд. Замини коммуналӣ метавонад аз рӯи ҷуғрофӣ маҳдуд карда шавад, ки ин маънои онро дорад, ки истифодаи интенсивии замин метавонад вучуд дошта бошад. ММЗ бо ХЛЗ-ҳо машваратҳои сершумор гузаронд, то масъалаи истифодаи замин дар маҳаллаҳои нав, аз ҷумла мувозинати қитъаҳои кишоварзии наздиҳавлигӣ бо заминҳои коммуналиро баррасӣ кунад. Дар бисёр ҳолатҳо, ҷамоатҳои кӯчонидашуда замини коммуналӣ ва заминҳои кишоварзии наздиҳавлигӣ камтар дархост кардаанд, зеро онҳо аз фаъолияти деҳонӣ ва чорводорӣ ба манфиати ҷойҳои нави корӣ, масалан, дар сохтмон ё дигар имкониятҳои меҳнатии муҳочирон даст мекашанд. НБВР 2 пешниҳодҳоро оид ба омӯзиши мақсаднок дар асоси малакаҳо дар бар мегирад, то барои гузариши ШЛЗ-и ҳавасманд аз воситаҳои рӯзгузаронӣ дар замин ба дигар касбҳо, аз қабилӣ хидматрасонӣ, сохтмон ва тиҷорати хурд имкон диҳад.

ММЗ бо Вазорати маориф ҳамкорию зич дошт, то мактабҳои мавҷуда барои қабули хонандагони иловагӣ васеъ карда шаванд ё мактабҳои нав дар шаҳракҳои нав сохта шаванд ва ин пеш аз кӯчонидани оилаҳо анҷом дода мешавад. Дар баъзе мавридҳо, ҳангоми ба анҷом расидани сохтмони иншооти мавҷуда ё нав барои таҳсили хонандагон дар мактабҳои дигар шаҳрҳо чораҳои муваққатии алтернативӣ андешида мешуданд. Мақомоти маориф ҳамчунин қайд мекунад, ки баъзе мактабҳо сохтмонро ба итмом мерасанд ва пас аз анҷоми ин кор, ғоизи хонандагони дастрасӣ ба мактабҳои ибтидоӣ ва миёна беҳтар хоҳад шуд. Сохтмони мактабҳои нав инчунин ба донишҷӯён аз ҷамоатҳои ҳамсоия мизбон манфиат хоҳад овард (чунон ки дар НАК 1 нишон дода шудааст).

Ниҳоят, ММЗ бо Вазорати кишоварзӣ, Вазорати кишоварзӣ ва дигар вазоратҳо, идораҳо ва ҷамоатҳои дахлдор ҳамкорию зич дорад, то ба ШЛЗ-ҳои кӯчонидашуда дар барқарор кардани воситаҳои пештараи рӯзгузаронӣ ё гирифтани дастгирӣ дар таъсиси шуғлҳои нав кӯмак расонанд. Ин тадбирҳо дар НБВР 2 муфассал оварда шудаанд.

Арзёбии дороиҳо, ҷуброн ва ҳуқуқҳо

Арзёбӣ ва ҷуброн: Ҷумҳурии Тоҷикистон чаҳорҷӯбаи муфассали ҳуқуқӣ дорад, ки раванди баҳодиҳии амвол ва дороиҳоро, ки аз ҷониби баҳогузори соҳибхисос ва мустақил анҷом дода мешавад, тавсиф мекунад. Ду мақомоти давлатии назди Корхонаи воҳиди давлатии (Нархгузар) баҳисобгирии инвентаризатсия ва арзёбии дороиҳо вогузор карда шудаанд:

1. Бюрои баҳисобгирии техникӣ (ББТ) барои таҳияи инвентаризатсияи дороиҳо, ки дар шиносномаҳои техникий хоҷагӣ (ШТХ) барои қитъаҳои замини зарардида оварда шудаанд, масъул аст; ва
2. Корхонаи воҳиди давлатии «Нархгузар» барои гузаронидани баҳодиҳии дороиҳо дар асоси ШТХ масъул аст.

Тафсилот дар бораи арзёбии дороиҳо ва ҷубронпулӣ дар НАК 2 дохил карда шудаанд.

Ҳуқуқҳо : Ҳуқуқҳо, ҷубронпулӣ ва мувофиқат, аз ҷумла таҳияи матритсаи ҳуқуқ (МХ), муқаррароти Қарорро роҳбарӣ мекунад. № 47, дар якҷоягӣ бо принсипҳои стандартҳои қарздиҳандагон дар бораи азхудкунии замин, маҳдудияти истифодаи замин ва кӯчонидани маҷбурӣ. Ҳама ҷубронҳо аз рӯи арзиши ивазкунии, тавре ки дар ЧБКБВР ва НАК 2 муқаррар шудаанд, сурат мегирад.

МХ тадбирҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ муайян мекунад. Инҳо дар бар мегиранд:

- Кӯмаки пули нақд;
- ҷуброни музди меҳнати гумшуда;
- Имкониятҳои дархост барои қарзҳои имтиёзнок;
- Омӯзиш барои такмил додани малакаҳои мавҷуда ё омӯхтани малакаҳои нав;
- Иваз кардани заминҳои хоҷагии кишлок ва умумӣ; таъмини дастгирии рушди соҳаи кишоварз
- Қарзҳои хурди тичорати хурд;
- Дастрасӣ ба барномаҳои шуғл; ва
- Дастирии иловагӣ ба хонаводаҳои осебпазир

Илова ба гуфтаҳои дар боло зикршуда, ин НБВР инчунин барои шогирдӣ/таълим ва таълими техникӣ ва касбӣ (ТБМТ) стипендия медиҳад. Маблағгузорию иловагӣ, ки аз ҷониби Бонки Умумиҷаҳонӣ маблағгузорӣ мешавад, барои дастгирии устувории иҷтимоӣ-иқтисодӣ кӯшишҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ дар минтақаи сарбанди Роғунро пурра мекунад. Лоиҳа устувории иҷтимоӣю иқтисодиро дар ҷамоатҳои аз нерӯгоҳи Роғун осебдида ва камбизоат

тавассути сармоягузориҳои фарогир ва муштарак ба воситаҳои рӯзгузаронӣ ва инфрасохтори маҳаллӣ тақвият хоҳад дод.

Талабот : ШЛЗ-и муҳоҷиршуда метавонанд ба се гурӯҳи асосӣ бо мақсади муқаррар намудани ҷубронпулӣ ва ҳуқуқҳо тақсим карда шаванд:

- Шахсоне, ки ба замин ҳуқуқҳои расмӣ қонунӣ доранд, ки Кодекси замини Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф кардааст⁹.
- Шахсоне, ки дар санаи барҳамхӯрӣ ҳуқуқи расмӣ қонунии замин надоранд, вале ба замин ё дороиҳое, ки тибқи қонунҳои миллӣ эътироф шудаанд, даъво доранд ё метавонанд тавассути раванди дар НАК муайяншуда эътироф шаванд (масалан, онҳое, ки заминҳои ишғолкардашонро мерос гирифтаанд, вале мероси худро расман нагирифтаанд). Таҷрибаи ММЗ аст, ки ба чунин одамон барои ба расмият даровардани ҳуқуқи замини худ то гирифтани ҷуброн кӯмак мерасонад.
- Шахсоне, ки ба замини ишғолкардаи худ ё истифодашон ҳуқуқи эътирофшавандаи қонуни ё даъво надоранд.

Ҳамаи ШЛЗҳое, ки ҳуқуқи истифодабарии заминро расман ё эътирофшуда доранд, ба ҷуброни замин, ки аз даст додаанд, ҳуқуқ доранд, дар ҳоле ки ба онҳое, ки чунин ҳуқуқ надоранд, ба ҷои ҷуброн барои аз даст додани дастрасӣ ба замин кӯмаки кӯчонидани аҳоли расонида мешавад. Хар се гуруҳи одамон ба гайр аз замин ва даромаде, ки аз истифодабарии замин ба даст меояд, ба ҷуброни зарари молу мулк ҳуқуқ доранд. Онҳо инчунин ҳуқуқи гирифтани чораҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ доранд.

Санаи ниҳии мутобиқат ба ҳуқуқҳои санаи анҷоми инвентаризатсияи дороиҳои ҷамоатҳои кӯчонидашаванда мебошад. Санаҳои мазкур дар НАК оварда шудаанд ва дар НАК-ҳои оянда ошкор карда мешаванд. Тибқи қарори № 47-и Тоҷикистон, дар минтақаҳои зерин обхезии Нуробод ва Рашт сохтмони иншооти нави устувор манъ аст. Моҳи июни соли 2024 ба қарори №47 тағйирот ворид карда шуд, то ин муқаррарот дар ноҳияи Рашт тамдид карда шавад.

Машварат, ифшои иттилоот ва баррасии шикоятҳо

Машваратҳои мунтазам ва давомдор - ҳам расмӣ ва ҳам ғайрирасмӣ - бо ҷамоаҳои зарардида аз замони таъсиси ММЗ дар соли 2011 гузаронида мешаванд¹⁰. Барои ЧБКБВР, машваратҳо дар дохили кишвар бо ҷамоатҳои зарардида ва ҷомеаи васеъ дар моҳи июни соли 2024 гузаронида шуданд ва онҳо дар Нақшаи ҷалби ҷонибҳои манфиатдор (НҚМ) муфассал оварда шудаанд, ки дар ин ҷо дастрас аст: energyprojects.tj. ММЗ кормандони дахлдори соҳибхиттосро киро кардааст, то фаъолиятҳои ҷалби ҷонибҳои манфиатдорро самаранок иҷро кунанд ва назоратро оид ба чораҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ таъмин кунанд.

ШЛЗ-ро дар бораи кӯчонидан хеле пешакӣ огоҳ карда буданд, то вақти заруриро барои банақшагирӣ ва кӯчонидани оилаҳои худ бо дастгирии ММЗ ва мақомоти маҳаллӣ таъмин кунанд. Матритсаи ҳуқуқ ба ҳамаи ҷамоатҳои зарардида дар шакли дастури оддӣ оид ба хариди замин ва ҷуброн расонида шудааст. Тавре ки дар НҚМ муфассал гуфта шудааст, ин ҳуқуқҳои тавассути василаҳои гуногун, аз ҷумла сарчашмаҳои расонаҳои миллӣ, таблиғоти телевизионӣ, радиоҳо ва варақаҳои чопӣ ирсол карда шудаанд.

⁹ Замин ба давлат тааллуқ дорад. Ба хоҷагиро, корхонаҳо ва шахсони алоҳида барои сохтмони манзил, кишоварзӣ, савдо ва дигар мақсадҳо замин ҷудо карда мешавад. Ба ҷамоатҳои инчунин метавонанд замин барои мақсадҳои коммуналӣ (аз қабилҳои кишоварзӣ, чорводорӣ, инфрасохтори ҷамоатӣ ё дигар фаъолиятҳои ҷамъиятӣ) дода шаванд.

¹⁰ ММЗ сабтҳои вохӯриҳо, аз ҷумла масъалаҳои асосии ба миён гузошташуда ва амалҳои барои пайгирӣ омода мекунад.

Механизми баррасии шикоятҳо (МБШ) таъсис дода шудааст, ки аз ҷониби ММЗ барои ҳалли масъалаҳои марбут ба кўчонидани аҳоли дар сатҳи маҳаллӣ идора карда мешавад. Ин як зинаи дуҷуми баррасии шикоятҳоро дар бар мегирад, ки онро аъзоёни ҷомеаи шаҳрвандӣ роҳбарӣ мекунанд. Шикояткунандагон инчунин метавонанд ба суд муроҷиат кунанд. ШЛЗ инчунин ба механизми мутамаркази баррасии шикоятҳо дар сатҳи миллӣ дастрасӣ доранд, ки он барои қабули муроҷиатҳои ҳамаи шаҳрвандони Тоҷикистон дастрас аст.

Чорабиниҳои амалӣ, мониторинг ва буҷет

Идоракунии кўчонидан ва барқарорсозии воситаҳои рўзгузаронӣ барои лоиҳаи ин миқёс сохтори муассир ва муассири идоракуниро талаб мекунад, ки дар он ҳамоҳангӣ ва иртибот байни ниҳодҳои масъул муҳим аст. Тавре ки қаблан зикр гардид, ММЗ вазифадор аст, ки барномаи кўчонидани лоиҳаро ҳамоҳанг созад ва идора кунад. Бо дарназардошти он, ки дастгирии барқарорсозии воситаҳои рўзгузаронӣ ҳангоми кўчонидани ҷисмонӣ ва пас аз муҳочиркунӣ низ муҳим аст, ММЗ барои иҷрои ӯҳдадориҳои худ ва ҳамоҳангсозӣ бо ВММША, ВК ва дигар вазорату идораҳо дастгирӣ ва тавонмандии иловагӣ гирифтааст, то мардуми зарардида аз раванди барқарорсозии воситаҳои рўзгузаронӣ огоҳ бошанд ва аз ҷониби Ҳукумати Тоҷикистон имкониятҳо ва ҳуқуқҳое, ки дастгирии воситаҳои рўзгузаронӣ фароҳам меорад.

Протоколҳо ва расмиёти мониторинги дохилӣ ва берунӣ таҳти назорат ва ҳамоҳангсозии ММЗ тақвият дода шуданд. Инҳо як нозири мустақили тарафи сеюмро дар бар мегиранд. Ғайр аз он, дар анҷоми амалисозии ҳар як НАК санҷишҳои анҷомёбӣ аз ҷониби мушовири мустақили дигар гузаронида мешаванд. Системаи идоракунии иттилоот аз ҷониби ММЗ таҳия карда мешавад, то мониторинги вақти воқеӣ дар ноҳияҳо ва шаҳракҳои аз лоиҳа зарардида иҷозат диҳад. Нишондиҳандаҳои мувофиқи натиҷаҳо ва натиҷаҳо барои мониторинги пешрафт дар кўчонидани аҳоли ва воситаҳои рўзгузаронӣ таҳия шудаанд ва ба НАК 2 дохил карда шудаанд (Қисми 15, “Мониторинг ва арзёбӣ”).

Маблағи умумии буҷети НАК 2 (2017-2026) тақрибан 87,5 миллион доллари амрикоиро ташкил медиҳад. Ба ин буҷаи кофӣ барои анҷом додани НАК 2 ва НБВР 2 ва хароҷот барои мутобиқ кардани идоракунии ҷорӣ кўчонидан ба стандартҳои навшудаи Қарздиҳандагон дохил мешавад. Маблағи буҷет барои анҷоми кўчонидан ва барқарорсозии воситаҳои зиндагии 4752 хонаводаи боқимонда пас аз соли 2026 ҳудуди 200 миллион доллари амрикоиро ташкил медиҳад, ки маблағҳои эҳтимолии мувофиқро дар бар мегирад, зеро интизор меравад, ки ин маблағ дар оянда афзоиш ёбад.

МУҚАДДИМА

НБВР 2 бояд дар якҷоягӣ бо НАК 2 хонда шавад. Илова ба хулосаи чораҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ, НАК 2 дар бар мегирад:

- Тавсифи лоиҳа ва шарҳи
- Таъсири лоиҳа аз сабаби обанбор мондан
- Шароити иҷтимоию иқтисодии дар минтакаи НБО-и Роғун
- Чорабиниҳои институтсионалӣ
- Чорабиниҳои амалӣ
- Қобилият, баҳодихӣ ва ҷубронпулӣ
- Ҳуқуқҳо ва ҷубронпулӣ
- Иштироки ҷомеа
- Равандҳои идоракунии мутобиқшавӣ
- Харочот ва буҷет
- Механизми баррасии шикоятҳо
- Мониторинг ва арзёбӣ

Таваҷҷуҳи асосии НБВР 2 аз арзёбии кӯшишҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ дар НАК 1 ва кӯшишҳои қорӣ дар марҳилаи дуҷуми кӯчонидан ва пешниҳоди нақшаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ барои 16,919 ШЗЛ мебошад. Ин НБВР ба лоиҳаи Чаҳорҷӯби Муҳочиркунонӣ ва Барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ (ЧБКБВР) ва муҳочиркунониё, ки ҳамчун як қисми кӯмаки техникии Марҳилаи 1 дар солҳои 2011-16 анҷом дода шуда буд, ки аз ҷониби чаҳорҷӯбаи сиёсати кӯчонидан (ЧСК), Нақшаи амалиёти кӯчонидани кӯчонидан (НАК 1) ва Нақшаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ 1 (НБВР 1) роҳбарӣ карда шудааст, асос ёфтааст ¹¹.

НБВР 2 яке аз як қатор ҳуҷҷатҳоест, ки барои татбиқи раванди кӯчонидан дар оянда роҳнамоӣ мекунад. ЧБКБВР дастури умумии сиёсат ва талаботро оид ба барномаи кӯчонидан пешниҳод мекунад, то дар бораи омодагии НАК ва НБВР-ҳои минбаъда маълумот диҳад. Ин ҳуҷҷатҳо дар ҷадвали 1-1 оварда шудаанд.

Ҷадвали 1-1– Ҳуҷҷатҳои марбут ба муҳочиронию давомдор барои НБО Роғун

Ҳуҷҷат	Мақсад
ЧБКБВР	<p>ЧБКБВР чаҳорҷӯбае аст ки сиёсати кӯчонидани аҳоли дар соли 2014 (ЧСК)-ро навсозӣ мекунад ва барои марҳилаи дуҷуми Нақшаи амалиёти кӯчонидан (НАК 2) ва Нақшаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ (НАК 2) барои солҳои 2017-2026 роҳнамоӣ медиҳад ва инчунин тавсиф мекунад, ки кай НАК ва НБВР оянда барои марҳилаи боқимондаи азнавсозӣ омода карда мешаванд.</p> <p>Ҳадафҳои ЧБКБВР инҳоянд :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Муайян кардани равиш барои идоракунии кӯчонидани иҷборӣ, таъмини шароити зисти шахсони аз лоиҳа зарардида(ШЗЛ) ба шароитҳое, ки қабл аз Лоиҳа вучуд доштанд, агар беҳтар набошад; • Фаҳмонед, ки чӣ гуна фаъолиятҳои кӯчидиҳӣ ҳамоҳанг карда мешаванд, аз ҷумла таъмин ва тақсими захираҳо ва қабули қарорҳои умумӣ; • Маълумот дар бораи механизмҳои институтсионалӣ, шумораи ШЛЗ, ҳуқуқҳо, буҷети индикативӣ ва ҷадвалҳо ва усулҳои барқарорсозии ибтидоии воситаҳои рӯзгузаронӣ барои фаъолиятҳои дарпешистодаи кӯчонидани аҳоли барои давраи соли 2026 то охири соли 2032, вақте ки кӯчонидани кӯчонидан чор сол пеш аз ҳабси пурра дар соли 2038 ба анҷом мерасад.

¹¹ Ҳукумати Тоҷикистон раванди кӯчонданро дар соли 2009 оғоз кард, вале аксари ШЛЗ то соли 2011 ба кӯчонидани аҳоли шурӯъ накарданд. Марҳилаи аввали кӯчонидани аҳоли дар соли 2017 анҷом ёфт.

Ҳуҷҷат	Мақсад
	<p>ва НБВР, ки дар баробари марҳилаҳои ояндаи пур кардани обанбор пас аз соли 2025 омода карда мешаванд;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ҷамъбасти механизми баррасии шикоятҳо (МБШ) барои ҳалли шикоятҳои эҳтимолии шахсони овора; ва • Шартҳои амалӣ ва мониторинги раванди кӯчонидан, аз ҷумла механизмҳои мониторинги дохилӣ ва беруниро тавсиф кунед. <p>ЧБКБВР инчунин бозёфтҳо ва сабақҳои асосиро дар бар мегирад, ки аз арзёбии фаъолиятҳои Марҳилаи 2 оид ба кӯчонидани аҳоли дар байни солҳои 2017 ва 2024 гирифта шудаанд. Он ҳамчунин дар НАК 2/НБВР 2 барои мутобиқ кардани он бо стандартҳои байналмилалӣ чораҳо пешбинӣ мекунад.</p>
<p>2017-2026 НАК 2 ва НБВР 2</p>	<p>Нақшаҳои татбиқи кӯчонидани аҳоли ва барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ, ки хонаводаҳо ва дороиҳои шахсони аз лоиҳа зарардида муайян мекунанд ва ҷубронпулӣ, кӯмак, ташкили кӯчонидани аҳоли ва дигар тадбирҳои таъмини рӯзгорро, ки барои таъмини мувофиқан коҳиш додани таъсир ба одамони зарардида, дар давраи солҳои 2017-2026 андешида мешаванд, шарҳ медиҳад.</p>
<p>НАК/НБВР оянда</p>	<p>Инҳо аз ҷониби ММЗ барои кӯчонидан пас аз соли 2025, бо роҳнамоии ЧБКБВР ва дар асоси дарсҳои аз татбиқи НАК 2/НБВР 2 гирифташуда омода карда мешаванд.</p>

БАРҚАРОРСОЗИИ ВОСИАТҲОИ РЎЗГУЗАРОНӢ ДАР ДОИРАИ НАК 1/НБВР 1

Дар марҳилаи аввали кӯчонидан 289 хонаводаи аз лоиҳа зарардида (2697 ШЛЗ) аз деҳаҳои наздик ба мавзеи сарбанд ба шаҳру деҳоти дигар: Теппаи Самарқандӣ ва Мойнкачи ноҳияи Рӯдакӣ кӯчонида шуданд; Деҳаҳои Тойчии I ва II дар шаҳри Турсунзода; Сайдони нав; ва Ёли Гармоба дар шаҳри Роғун. Муҳочиркунонӣ дар соли 2011 оғоз шуда, тобистони соли 2017 анҷом ёфт. Дар соли 2018 ГТЛ аудити раванди НАК 1-ро таъин кард.

ВММША ба ҳар як оила ¹²ба маблағи 3000 сум қарз дод. ¹³Илова бар ин, ба ҳар як Раиси хонавода 100 сомонӣ ва ба ҳар як аъзои оила 50 сомонӣ дарёфт карда шуд. Маълумоти тадқиқот нишон дод, ки 99 фоизи хонаводаҳои пурсидашуда чунин қарз ва имтиёзҳо гирифтаанд. Дар ҷадвали 2-1 тақсими ин пардохтҳо оварда шудааст.

Ҷадвали 2-1: Маблағҳои ҷамъбасти маблағҳои ба ШЛЗ пардохташуда дар давоми НАК 1 (ба сомонӣ)

№	Харочот	Чорсадаи Нуробод (сукунат дар ноҳияи Рӯдакӣ)	Ҷамоати шаҳри Роғун (дар ш. Турсунзода)	Ҷамоатҳои деҳоти Роғун: Таги Камар, Таги Ағба, Мирог (дар шаҳри Роғун)	Ҷамағӣ
1	ВММША Қарзҳои имтиёзнок 3000 сомонӣ ба ҳар як оила.	780 000	381,000	492,000	1.653.000
2	Кӯмаки яқвақта ба оилаҳо (100 сомонӣ барои ҳар як оила ва 50 сомонӣ барои ҳар як аъзои оила)	77,250	37,500	43,050	157,800
Ҷамағӣ		857,250	418,500	535,050	1.810.800

То ба охир расидани манзили ивазшавандаи онҳо ягон хонавода талаб карда нашуд. Гайр аз ин, ба хоҷагиҳои кучондашуда иҷозат дода шуд, ки то ҷамъовариҳои тамоми ҳосил истифода бурдани участкаҳои пештарро давом диҳанд. Ҷама хонаводаҳои кӯчонидашуда хонаҳои ивазкунанда сохтанд, дар ҳоле ки оилаҳо, ки қабл аз кӯчонидан (яъне фарзандони оиладори соҳиби манзили асосӣ) дороиҳо набуданд, ба сифати имтиёзи иловагӣ қитъаҳои замин гирифта, дар ҷойҳои нави истиқомат хонаҳо сохтанд. Хонаводаҳои осебпазир барои анҷом додани сохтмони хона ба ҳисоби миёна нисбат ба хонаводаҳои осебпазир бештар вақт сарф карданд ва ба бисёриҳо кумак ва кӯмаки иловагии натуравӣ дарёфт карда шуданд. Мувофиқи нақшаҳои генералии тасдиқшудаи посёлкаҳои нав иншоотҳои алокаи инженерӣ, пунктҳои тандурустӣ ва муассисаҳои таълимӣ сохта ба истифода дода шуданд.

Сатҳи рӯзгузаронӣ дар минтақаҳои нави кӯчонидани аҳоли нисбат ба сатҳи зиндагии онҳо пеш аз кӯчонидан ба таври назаррас беҳтар шуд. Ба ин хонаҳои баландсифат дар қитъаҳои замини калон, ки дорои нерӯи барқ, об, роҳҳои сангфарш ва алокаи нақлиётӣ ба қор ва бозорҳо, инчунин дастрасӣ ба муассисаҳои таҳсилотӣ ва тиббӣ нав ё тақимлодашуда, дохил мешаванд. Тақрибан 90 фоизи

¹² Қариб дар ҳама хонаводаҳо зиёда аз як оила вучуд дошт ва аз ин рӯ, барои Сарвари хонавода ва дигар аъзоёни ҳуқуқи оила (яъне фарзандони оиладор) қарз дода мешуд.

¹³ Уҳдадорӣ супурдани 50 фоизи маблағи гирифташуда вучуд надошт ва қисми боқимонда (50 фоиз) бояд бе фоиз дода шавад.

ШЛЗ-и кӯчонидашуда дар боғҳои наздиқавлигии хонаҳои навбунёди худ зироатҳои кишоварзӣ ва дарахтони мевадиханда парвариш мекунанд.

Пеш аз кӯчонидан, занон асосан ба корҳои хонадорӣ машғул буданд, аммо занони баъди кӯчдиҳӣ имкониятҳои бештари рӯзгузаронӣ доштанд. Масалан, дар шаҳри Турсунзода беш аз 180 нафар занон дар корҳои ҷамъиятӣ, тиҷорати хурд, зироаткорӣ ва корҳои мавсимӣ (ҷамъовариҳои пахта, ангур ва дигар зироатҳо) ҷойҳои қорӣ пайдо карданд. Барои заноне, ки маълумоти расмӣ надоранд, ВММША курсҳои омӯзишӣ (масалан, курсҳои дӯзандагӣ) пешниҳод кардааст. Пас аз хатми ин курсҳо 40 нафар донишҷӯён соҳиби шаҳодатнома шуданд ва ҳоло дар баҳши расмӣ ва ё берун аз хона кор мекунанд.

Дар шаҳри Роғун кӯчонидани аҳоли инчунин барои занон имкониятҳои қорӣ бештар фароҳам овард. Дар ҳоле ки пеш аз кӯчонидани занон имкониятҳои шуғли маҳдуд доштанд, занон ба ҳайси кормандони тиб, омӯзгор, фаррош ва дигар корҳо шуғл пайдо мекарданд.

Гарчанде, ки аудити НАК 1 муайян кард, ки раванди кӯчонидан ба стандартҳои таҷрибаи хуби саноатии байналмилалӣ (аз ҷумла Сиёсати амалиёти Бонки Умумиҷаҳонӣ 4.12 оид ба кӯчонидани иҷборӣ) мувофиқат мекунад, барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ мушкил буд. Аз аҳолие, ки аз кӯчонидани аҳоли дар доираи НАК 1 зарар дидаанд, онҳое, ки дар ноҳияи Рӯдакӣ кӯчонида шуда буданд, бомуваффақияти барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ ба даст овардаанд, асосан аз он сабаб, ки онҳо ба минтақаи наздишаҳрӣ дар канори шаҳри Душанбе кӯчонида шуда буданд. Мувофиқи маълумоти ММЗ, дар маҷмӯъ барои барқарор кардани даромади худ барои ШЛЗ аз 4 то 10 сол лозим буд. ММЗ чанд солро барои ҳалли масъалаҳои сарф кард, ки дар ҷадвали 2-12 дар зер зикр шудааст:

Ҷадвали 2-2: Рӯйхати масъалаҳои барҷастаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ пас аз анҷоми НАК 1

Масъалаҳои ҳалшаванда	Агентҳои масъул	Натиҷа
Шуғл	ВММША Мақомоти маҳаллии давлатӣ (ноҳияи Рӯдакӣ, шаҳри Турсунзода ва шаҳри Роғун) шахсони кӯчонидашударо ҳамчун афзалият дар қабули қорӣ ҳадаф қарор медиҳанд.	Қорӣ кардани сатҳи бекорӣ ва ба даст овардани манбаъҳои алтернативии даромад
Курсҳои тақмили ихтисос	ВММША	Азхуд кардани малакаю ихтисосҳои нав
Барои кишти зироатҳо ҷудо кардани замин	Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ (ноҳияи Рӯдакӣ, шаҳри Турсунзода, шаҳри Роғун) Комитет оид ба сохтмони замин	пурра истифода бурдани заминҳои, ки ба онҳо, ки замин талаб кардаанд
Барои оилаҳои муҳочирон ҷудо кардани китъаҳои замин	Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ (ноҳияи Рӯдакӣ, шаҳри Турсунзода)	Баланд бардоштани дарачаи зиндагонӣ
Дастгирии одамони осебпазир	Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ (ноҳияи Рӯдакӣ, шаҳри Турсунзода) ба аҳолии осебпазир барои шуғл афзалият медиҳанд	Баланд бардоштани дарачаи зиндагонӣ

ММЗ мониторинги ШЛЗ-ро аз НАК 1 идома медиҳад ва дар ҳолати зарурӣ ба ШЛЗ дастгирӣ мекунад.

2.1 Дарсҳо дар бораи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ аз НАК 1/НБВР 1 ва татбиқи онҳо дар НАК 2/НБВР 2

Дар асоси мусоҳиба бо одамоне, ки аз кӯчонидан дар доираи НАК 1 зарар дидаанд, дар бораи раванди барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ як қатор дарсҳои асосӣ гирифта шуданд:

- ММЗ ва ВММША бояд паҳнкунии иттилоотро барои кӯшишҳо барои огоҳ кардани ШЛЗ аз ҳуқуқҳо ва имкониятҳои худ дар барномаҳои мақсадноки НБО-и Роғун ва дигар барномаҳои ҳукумати тақвият бахшанд. ШЛЗ бояд барои сабти ном барои хадамот ва дастрасӣ ба ҳуқуқҳо ва имкониятҳои пешниҳодшуда дастгирӣ гиранд.
- ВММША бояд ба ШЛЗ-ҳои алоҳида барои истифодаи имкониятҳои омӯзишӣ маслиҳат ва роҳнамоии бештари мақсаднок пешниҳод намояд. Як маҳдудият дар он аст, ки шумораи ками ШЛЗ-ҳо метавонанд барои омӯзиши дарозмуддат машғул шаванд, зеро онҳо бояд даромади ҳаррӯза ба даст оранд.
- Омӯзиш бояд аз доираи барномаи таълимии муқаррари марбут ба кишоварзӣ, сохтмон ва тичорат фаротар бошад, аммо малакаҳо ва касбҳои навро, аз қабили IT ва идоракунии захираҳои табиӣ/сайёҳӣ дар наздикии обанбори Роғунро дар бар гирад.
- ВММША бояд дастгирии/тадбирҳои мақсаднокро таъмин намояд, то ШЛЗ, бахусус занон ва онҳое, ки бештар осебпазиранд, ба имкониятҳои омӯзишӣ ва қарзҳои хурд дастрасӣ дошта бошанд.
- ММЗ бояд кормандони иловагии соҳибхитисосро барои пурзӯр намудани дастрасии онҳо бо ШЛЗ ва баланд бардоштани иқтидори худ барои мониторинги воситаҳои рӯзгузаронӣ пеш аз кӯчонидан ва пас аз кӯчонидан киро кунанд. Мониторинги пурзӯри чораҳои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ барои тасдиқи самаранокӣ дар чараёни татбиқ ва мусоидат ба воқуниши зуд ба мушкилот муҳим аст.
- ММЗ ва ВММША бояд раванди пешакии муайянкуниро барои муайян ва расонидани дастгирии мақсаднок ба ШЛЗ, ки воситаҳои рӯзгузаронӣ аз даст медиҳанд, анҷом диҳанд.
- ММЗ ва ВММША бояд таҳлили иловагӣ гузаронанд, то бифаҳманд, ки чаро бисёре аз ШЛЗҳо дигар намеҳоҳанд воситаҳои рӯзгузаронӣ дар соҳаи кишоварзиро ба даст оранд.
- ММЗ бояд ҳамкориҳои доимиро бо занони ШЛЗ барои муайян кардани ниёзҳо ва монеаҳои мушаххас барои барқарор кардани воситаҳои зиндагии онҳо идома диҳад. Занони ШЛЗ барои баланд бардоштани сифат ва самаранокии НБВР-ҳои оянда якҷанд пешниҳодҳо пешниҳод карданд, аз ҷумла:
  - Чустуҷӯи кор дар ҷойҳои нави худ (ҳам онҳое, ки кори мавҷударо идома медиҳанд ва ҳам онҳое, ки бори аввал ба кор медароянд). Бисёриҳо аҳамияти ба даст овардани малакаҳоро барои ворид шудан ба бозори меҳнат эътироф карданд. Баъзе занҳо зарурати таъсиси муассисаҳои нигоҳубини кӯдак ва корҳои аз ҷиҳати фарҳангӣ қобили қабул (масалан, дӯзандагӣ, кор дар нонвойхона ё дорухона) таъкид карданд, то ки онҳо дар маҳал кор кунанд. Мавҷудияти чунин инфрасохтор дар байни сайтҳо фарқ мекунад.
  - Дастрасӣ ба хидматрасониҳои бехатари нақлиётӣ барои фароҳам овардани имкон ба занон барои дастрасӣ ба имкониятҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ.

- Гирифтани кӯмаки кӯтоҳмуддат барои иҷораи дӯкониҳои бозорӣ барои фурӯши маҳсулот дар ҷойҳои нави истиқомат, бунёди боғҳо ё ниҳолхонаҳои хурд (яъне, тухмиҳо, дарахтон, компост) ва оғози фаъолияти кишоварзӣ дар ҷойҳои нави кӯчдиҳӣ.
- Гирифтани дастгирӣ барои таҳсилот ва таълими техникӣ ва касбӣ ва шогирдӣ ё дастгирии молиявӣ ҳангоми гузаронидани омӯзиши дарозмуддат.

Ҳангоми таҳияи НАК 2, ММЗ баҳодиҳии масъалаҳои асосиро анҷом дод. Ин масъалаҳо ба дарсҳои аз НАК 1/НБВР 1 гирифташуда шабоҳат доранд – ва Ҷадвали 2-3 дар зер як қатор амалҳоро дар бар мегирад, ки ММЗ барои беҳтар кардани кӯчонидани аҳоли ва барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ дар марҳилаи дуюм анҷом медиҳад.

Ҷадвали 2-3: Тавсияҳо оид ба арзёбии НАК 2 ва ҷавобҳои ММЗ

Тавсияҳо	Ҷавоби ММЗ
<p>Такмили системаҳои ҷамъоварии маълумот дар бораи заминаи иҷтимоӣ-иқтисодӣ, осебпазирӣ ва воситаҳои рӯзгузаронӣ</p>	<p>Барӯйхатгирии аҳоли барои ҷамъоварии маълумот дар бораи таҳсилот, шуғл ва даромади ҳамаи аъзоёни оила васеъ карда шудааст. Ҷамоатҳо ҷамъоварӣ ва нигоҳдориҳои ин маълумотро такмил дода, онро бо ММЗ мубодила мекунад. ММЗ бо дигар вазоратхонаҳо ҳамроҳанг мекунад, то ба одамони осебпазир дар минтақаҳои кӯчдиҳӣ кумаке, ки ба онҳо ҳуқуқ доранд, ва инчунин дастгирии иловагии марбут ба кӯчонидани аҳоли ва барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ таъмин намояд.</p>
<p>Такмили системаҳои идоракунии иттилоот</p>	<p>Системаи муосири рақамии ҷамъоварии маълумот таҳия шудааст ва аз ҷониби ММЗ, аз ҷумла раванди тасдиқи маълумот истифода мешавад. Ин системаи навшудаи ҳуҷҷатгузорӣ ва сабти ҳама ҳисоботи арзёбӣ, пардохтҳо, ҳуқуқҳо ва тадбирҳои иловагии дастгирӣро дар бар мегирад, ки ҳам дар шакли пули нақд ва/ё натурал пешниҳод карда мешаванд. ММЗ барои идоракунии маълумоти барӯйхатгирӣ ва системаи иттилоотии идоракунии кормандони соҳибхотисосро киро кардааст.</p>
<p>Баланд бардоштани кормандон ва иқтисодии идоракунии кӯчонидан ва мониторинги воситаҳои рӯзгузаронӣ мутобиқи стандартҳои байналмилалӣ. Ин ба таъини баҳодиҳии коршиноси беруна/мустақил оид ба арзёбии раванди баҳодиҳӣ барои муқоисаи арзиши ивазкунӣ, махсусан барои дороиҳо ба монанди биноҳо, иншоот ва дигар дороиҳои манқул, ки дар он тибқи қонунгузориҳои миллӣ амортизатсия тарҳ карда мешавад, дар бар мегирад.</p>	<p>ММЗ шумораи кормандонро аз моҳи апрели соли 2025 то 67 нафар афзоиш дод. Қабули кор идома дорад.</p>
<p>Беҳтар намудани таблиғ оид ба раванди арзёбӣ, мутобиқат, ҳуқуқҳо, ҷубронпулӣ ва санаҳои қатъ.</p>	<p>ММЗ иттилоотро тавассути марказҳои иттилоотии ҷамъиятии худ дар минтақаҳои кӯчдиҳӣ дастрас мекунад, ҳарчанд воҳӯриҳо, машваратҳо ва плакатҳо/брошюраҳо. Кӯшишҳои иловагӣ барои таъмини машварат бо занон ва шахсони осебпазир дар бораи раванди кӯчонидан ба кор бурда мешаванд.</p>

	<p>Масалан, ММЗ аз занон ва ашхоси осебпазир дар бораи хошишҳои онҳо дар робита ба шуғл, малака ва омӯзиш ва афзалиятҳо дар атрофи касбҳо фикру мулоҳизаҳои мушаххас меҷӯяд. Равандҳои машваратӣ инчунин барои дастгирии иштироки баробари занон ва ашхоси осебпазир пешбинӣ шудаанд (масалан, вақти мувофиқи вохӯриҳо, нақлиёт, дастгирии нигоҳубини кӯдак, инчунин даъвати вохӯриҳои танҳо занон).</p>
<p>Баланд бардоштани самаранокии пардохтҳои чубронпулӣ ва ҳуҷҷатгузорӣ</p>	<p>ММЗ ин корро мекунад. Пардохти аввалини чубронпулӣ дар давоми шаш моҳи пас аз арзёбии ниҳой ва на дертар аз 12 моҳ пардохта мешавад. ММЗ барои беҳтар кардани мӯҳлатҳои додани шаҳодатномаҳои замин кор мекунад, аммо раванди додани он ба сохтмони хонаҳо алоқаманд аст, ки метавонад вақтро талаб кунад.</p>
<p>Таъмини арзиши пурраи ивазкунии тавассути чубронпулӣ барои ҳамаи дороиҳо ва иншооти аз даст рафтаи хонаводаҳои зарардида ба даст оварда мешавад. Агар қонунгузори миллӣ ба стандарти чуброн бо арзиши пурраи чуброн мувофиқат накунад, кафолат диҳед, ки чуброн тибқи қонунгузори миллӣ бо чораҳои иловагӣ (дастгирии натуравӣ ё пулӣ) барои қонеъ кардани меъёри арзиши ивазкунии Қарздиҳандагон пурра карда шавад.</p>	<p>Аз 1 июли соли 2024 ДФЗ ва Корхонаи воҳиди давлатии «Нархгузор» тарҳ кардани арзиши дороиҳои хонаводаро қатъ кардаанд. Ба ҷои ин, ХЛЗ арзиши пурраи бозории дороиҳои худро мегиранд. Дар доираи машваратҳои давомдор оид ба раванди кӯчонидан, ММЗ аз ШЛЗ хошиш кардааст, ки ба Механизми баррасии шикоятҳо муроҷиат кунанд, агар чубронпулии онҳо нокифоя бошад ё кӯчонидани онҳо аз сабаби набудани шароити мусоид, ба монанди обтаъминкунӣ нотамои боқӣ монад. ММЗ ба ШЛЗ-ҳое, ки нишон медиҳанд, ки чубронпулие, ки дар натиҷаи арзёбии хонаҳо ва иншооти онҳо ба даст омадааст, барои онҳо барои харид ё сохтани хонаҳо ва иншооти нав, ки барои барқарор кардани сатҳи зиндагии онҳо кифоя аст, нокифоя аст, чуброни иловагӣ, аз ҷумла дастгирии натуравӣ медиҳад.</p>
<p>Беҳтар намудани мониторинги раванди сохтмони манзилҳои ивазшаванда ва хизматрасонии аҳоли. Дар он ҷое, ки сохтмони хонаҳои ивазкунанда зиёда аз 1,5 сол тӯл мекашад, тафтиш кунед, ки оё ин хонаводаҳо осебпазиранд ва ба дастгирии иловагӣ ниёз доранд. Дар ҳолатҳои норасоии хадамоти давлатӣ, таъмини дастрасии аҳоли ба ин хадамот дар маконҳои нави кӯчдиҳӣ чораҳои алтернативӣ ҷорӣ карда шаванд.</p>	<p>Ин кор карда мешавад. Бояд гуфт, ки сохтмони хонаҳои муҳочирон барои ҳамаи категорияҳои аҳоли камаш 1 - 1,5 сол давом мекунад. ММЗ барои расонидани хадамот (масалан, об) чораҳои алтернативӣ меандешад, то он даме, ки хидматҳо дар ҷойҳои кӯчдиҳӣ ба таври қаноатбахш анҷом наёбанд.</p>
<p>Такмили механизми баррасии шикоят.</p>	<p>ММЗ гурӯҳҳои алоқаи ҷамоатҳои худро барои кӯмак ба ШЛЗ дар нақшаи кӯчонидани онҳо ва истифода аз GRM барои ҳалли шикоятҳо дар бораи чубронпулӣ ва дигар масъалаҳо тақвият додааст.</p>
<p>Такмили идоракунии оид ба идоракунӣ барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ ва таъсиси дастгирии фаъоли воситаҳои рӯзгузаронӣ дар давраи гузариш.</p>	<p>ММЗ бо вазорату идораҳо ва ҷамоатҳо барои пурзӯр намудани таъминоти рӯзгор ҳамкории зич дорад. Лоиҳа инчунин аз маблағгузорӣ дар доираи лоиҳа барои стипендияҳои таълимӣ ва лоиҳаи Бонки Умумиҷаҳонӣ оид ба дастгирии устувории иҷтимоӣ-иқтисодӣ баҳра хоҳад бурд.</p>

Илова ба гуфтаҳои боло, лоиҳа ҳангоми татбиқи барномаи кўчонидани аҳоли/барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ ўҳдадориҳои зеринро ба ўҳда мегирад:

1. ММЗ мувофиқати чубронпулиро бодикқат пайгирӣ мекунад. Дар машваратҳо бо Бонки Умумичаҳонӣ аз моҳи декабри соли 2022 то декабри соли 2024 бо ҷалби ҳудуди 200 хонавода (аз 1710 хонавода), тақрибан 90% ШЛЗ гуфтанд, ки онҳо барои сохтани хонаҳои нав ва дигар иншоот чубронпулии кофӣ гирифтанд. Тақрибан 10% ШЛЗ-и кўчонидашуда гуфтанд, ки барои гирифтани чубронпулии иловагӣ муроҷиат кардаанд ва аксарияти онҳо (тақрибан 80%) гуфтанд, ки онҳо чубронпулии иловагӣ ва/ё натуравӣ, аз қабилӣ замин, тухмӣ, асбобҳои кишоварзӣ ва дастгирӣ барои дарёфти ҷойҳои кори маҳаллӣ ё таъсиси тичорати хурд гирифтанд.

Тадқиқоти алоҳидаи 364 хонаводаи кўчонидашуда дар моҳҳои июл/август соли 2023 (дар марҳилаи дуҷуми кўчонидан) нишон дод, ки 73% иҷтимоӣ гузориш доданд, ки чуброни молиявӣ хонаҳо ва иншооти онҳо, ҳатто бо амортизатсияи 30% аз ҷониби ҳукумат иҷозатдодашуда - барои харид ё сохтани хонаҳои нав дар маконҳо мувофиқ аст. Қариб ҳамаи ШЛЗ ба таври қатъӣ розӣ шуданд, ки хонаҳои нави онҳо аз ҷиҳати сифат аз хонаҳои аслии худ, дорои шароити мусоидҳои муҳим, аз қабилӣ нерӯи барқ ва об, мактабҳо ва муассисаҳои тиббии таҷдидшуда ё нав барои ҷойгир кардани одамони кўчонидашуда ва инчунин ҷамоатҳои мизбон беҳтаранд.

27% боқимондаи ХЛЗ пурсидашуда изҳор доштанд, ки онҳо ба дастгирии иловагӣ ниёз доранд, зеро хароҷоти мавод ва меҳнат аз интизорӣ зиёдтар буд. Ин махсусан аз соли 2022 ба далели таваррум барои масолеҳи муҳими сохтмонӣ, аз қабилӣ ҷўб ва оҳан сурат гирифт. Теъдоди ками ШЛЗ, ки дар солҳои пеш кўчонида шуда буданд, дар бораи хароҷоти сохтмони хонаҳои нав изҳори нигаронӣ карданд. ШЛЗ-ҳои кўчонидашуда гуфтанд, ки онҳо тавассути робитаҳои оилавӣ дастгирии иловагӣ гирифтанд. Бояд қайд кард, ки дар бораи ҷӣ қадаре аз ин гурӯҳҳо тавассути GRM шикоят кардаанд, маълумот мавҷуд нест, аммо тақрибан нисфи ХЛЗ дар маҷмӯ дар марҳилаи дуҷуми кўчонидан тавассути МБШ шикоят кардаанд.

ШЛЗ қайд карданд, ки ММЗ инчунин интиқоли тамоми дороиҳои манқули онҳоро ба маконҳои нави кўчидиҳӣ таъмин намуд, ки ин барои кам кардани талафот мусоидат намуд. Хонаҳои нав сифати баландтар буданд, вале умуман нисбат ба хонаҳои аслии худ каме хурдтар буданд, зеро шумораи одамон дар хонавода кам шуд, зеро фарзандони оиладор қитъаҳои замини алоҳида гирифтанд.

Тавре ки дар боло зикр гардид, аз 1 июли соли 2024 ҳукумат татбиқи амортизатсияро барои иншооти хоҷагӣ қатъ кард. То ин вақт ба 778 хонавода (7820 ШЛЗ) чубронпулӣ ва кўчонида шуданд. Дар доираи машваратҳои давомдор оид ба раванди кўчонидан, ММЗ аз ШЛЗ хоҳиш кардааст, ки ба Механизми баррасии шикоятҳо муроҷиат кунанд, агар чубронпулии онҳо нокифоя бошад ё кўчонидани онҳо аз сабаби набудани шароити мусоид, ба монанди обтаъминкунӣ нотаом боқӣ монад. ММЗ ба ШЛЗ-ҳое, ки нишон медиҳанд, ки чубронпулие, ки дар натиҷаи арзёбии хонаҳо ва иншооти онҳо ба даст омадааст, барои онҳо барои харид ё сохтани хонаҳо ва иншооти нав, ки барои барқарор кардани сатҳи зиндагии онҳо кифоя аст, нокифоя аст, чуброни иловагӣ, аз ҷумла дастгирии натуравӣ медиҳад. То имрӯз ҳудуди 20 хонавода чуброни иловагӣ хостаанд ва бештари шикояткунандагон чуброни иловагӣ ё кўмаки натуравӣ дарёфт кардаанд; баъзе мавридҳо дар арафаи хал карда мешаванд.

Дар мавриди хонаводаҳое, ки дар ҷараёни кўчдиҳӣ қарор доранд, тадқиқот нишон медиҳад, ки 50%-и ХЛЗ-ҳо, ки дар ҷараёни кўчдиҳӣ қарор доранд, изҳори нигаронӣ кардаанд, ки ҷубронпулии онҳо на танҳо аз ҳисоби нархи масолеҳи сохтмон, кифоя нест. Мушкилоти асосии дигар бо об таъмин намудани хонаводаҳо буд: дар баъзе мавзеҳои кўчонидани аҳоли мушкили оби шӯр дар чоҳҳо вуҷуд дорад, ки обро бо дигар роҳҳо таъмин кардан лозим аст; ва/ё сохтмони қубурҳои обкашӣ аз сабаби мушкилот бо замин, фишори об ва ғайра бештар аз интизорӣ тӯл кашид. Дигар нигарониҳо дар бораи сифати сохтмон барои баъзе хонаҳо ва сари вақт сохтани роҳҳои сангфарш низ ба миён гузошта шуданд. Ҳам хонаводаҳои кўчонидашуда ва ҳам онҳое, ки дар ҷараёни муҳоҷиршавӣ қарор доранд, қайд карданд, ки барои барқарор кардани воситаҳои рӯзгузаронӣ ва даромад дар минтақаҳои нави кўчдиҳӣ вақт лозим аст.

2. Ҳадафи лоиҳа то соли 2032 ба анҷом расонидани кўчонидани аҳоли, вале дар сурати таъхир дар вақти иловагӣ сохта шудааст.
3. Қитъаҳои муҳоҷиркунонӣ аз ҷиҳати ҷойгиркунӣ ва самти иншоотҳо чандон чандирӣ доранд, аммо аз сабаби инфрасохтори марбут ба нерӯи барқ, обтаъминкунӣ, канализатсия ва роҳҳо маҳдудиятҳо мавҷуданд.
4. Бо дарназардошти мавҷудияти намак дар обҳои зеризаминӣ ва/ё тарҳи қубурҳо бо фишори оби мувофиқ таъмин намудани оби тоза дар баъзе маконҳои кўчдиҳӣ мушкил аст. ММЗ бо вазоратҳои дахлдор ва мақомоти маҳаллӣ кор мекунад, то инфрасохтори мувофиқро барои таъмини оби мувофиқ барои нӯшокӣ ва обёрӣ таъмин кунад.
5. Барои он оилаҳое, ки заминҳои кишоварзӣ доранд, лоиҳа ҳадафи он фароҳам овардани замини ивазшаванда дар наздикии хонаҳояшон мебошад, аммо бо дарназардошти нарасидани заминҳои мувофиқ дар баъзе ҷойҳо, қитъаҳои замин баъзан ба ШЛЗ берун аз маҳаллаҳои онҳо дода мешавад.
6. Корхонаҳои хурд метавонанд дар минтақаҳои нави кўчонидани аҳоли аз нав барқарор шаванд. Ба соҳибкорон замини баробар дода мешавад ва метавонанд барои таъсиси тиҷорати худ қарзҳои имтиёзноро дархост кунанд. Онҳо инчунин имконият доранд, ки барои мустақкам кардани малакаҳои мавҷуда ё омӯхтани малакаҳои нав омӯзиш гузаронанд.
7. Ба баъзе аъзоёни ҷамоатҳои охири обанбор эҳтиёҷ ба кўчидан аз макони ҳозираи худ нашаванд - агар маълумоти геологӣ, гидрологӣ, сейсмикӣ ва дигар маълумотҳои марбут ба бехатарӣ ва сифати қитъаҳои замин нишон диҳанд, ки онҳо метавонанд бехатар рӯзгузаронӣ кунанд ва замини ҳосилхезро, ки барои зиндагии худ заруранд, дошта бошанд.
8. НАК 2/НБВР 2, агар зарур бошад, муқаррароти ояндаро оид ба мутобикосозии амалисозии кўчдиҳӣ дар посух ба тағйироти ғайриҷашмдошт дар шароити лоиҳа ё монеаҳои ғайриҷашмдошт барои ноил шудан ба натиҷаҳои қаноатбахши кўчонидан дар бар мегирад.

2.2 Воситаҳои рӯзгузаронӣ ШЛЗ дар доираи НАК 2

Барои омода намудани АТЭИ Лоиҳа (2025), ЧБКБВР ва НАК 2 ва НБВР 2 барои солҳои 2017-2026, моҳи июли соли 2023 аз ҷониби мушовири лоиҳа тадқиқоти ибтидоии иҷтимоӣ-иқтисодӣ гузаронида шуд, то фаҳмиши миқдорӣ ва сифатӣ дар бораи аҳолии зарардида, таҷрибаи осебпазири онҳо ва осебпазири лоиҳаро таъмин намояд. раванди муҳоҷиркунонӣ. Ин тадқиқотҳо, ки дар НАК 2 ҷамъбаст карда шудаанд, ҳадафи пурра намудани маълумоти барӯйхатгирии аз ҷониби ММЗ дар нимсолаи аввали соли 2023 оид ба ҷамоатҳои зарардида ҷамъовардашуда буданд.

Аз январ то июни соли 2024, ММЗ дар асоси маълумоти тадқиқоти июли соли 2023, таҳлили бештари 1401 хонаводаҳои аз лоиҳа зарардидаро анҷом дод: онҳое, ки кӯчонида шудаанд (363 ХЛЗ); онҳое, ки дар ҷараёни кӯчидан буданд (21); ва онҳое, ки раванди кӯчониданро оғоз мекарданд (1017). Таҳлили тадқиқот ва хулосаҳо оид ба воситаҳои рӯзгузаронӣ дар фасли 2.2.1 дар зер оварда шудаанд.

2.2.1 ШЛЗ, ки кӯчонида шудаанд

Умуман, даромади миёнаи солони шахсони муҳоҷиршуда аз 26269 сомонӣ то кӯчонидан ба 29823 сомонӣ зиёд шуд. Аммо вазъият дар район ба район фарқ мекард. Дар Нуробод даромади миёна аз 25232 сомонӣ ба 26486 сомонӣ расид. Дар ноҳияи Данғара даромади миёна аз 20924 сомонӣ то 22077 сомонӣ кам шуд. Дар ноҳияи Турсунзода афзоиши назаррас – аз 27173 то 34102 сомонӣ дар як сол ба қайд гирифта шудааст. Ин қисман ба наздикии макони муҳоҷиркунонӣ ба шаҳри калони дуюмдараҷа вобаста аст, ки гузариши одамонро аз меҳнати заминӣ ба меҳнати музднок (масалан, хизматрасонӣ, сохтмон, тиҷорати хурд) осон кардааст. Дар баробари ин, дар Файзобод даромади миёна аз 29678 то ба 26552 сомонӣ баъди кӯчидан андаке кам шуд.

Ҳарчанд қисми зиёди хонаводаҳо (46-50%) барои пӯшонидани хароҷоти ғизо ва сару либос бо имкони пасандозҳои хурд маблағ дошта бошанд ҳам, афзоиши ҳиссаи онҳое, ки ҳатто дар хариди озуқаворӣ душворӣ мекашанд (аз 3 фоиз то 5 фоиз) зиёд шуд. ки барои онҳо харидани либоси зарурӣ мушкил аст. Дар баробари ин, ҳиссаи оилаҳое, ки барои харидани молҳои гаронбаҳои мавриди ниёзи мардум имконият доранд, каме кам шуд. Ин маълумотҳо аз каме паст шудани сатҳи даромади баъзе хонаводаҳои кӯчонидашуда пас аз кӯчидан шаҳодат медиҳанд, ки ин метавонад ба давраи мутобиқшавӣ ва зарурати таъсиси манбаъҳои даромад дар ҷои нави истиқомат вобаста бошад.

Дар маҷмӯъ, ба таври назаррас болоравии арзиши рӯзгузаронӣ пас аз муҳоҷиркунонӣ дар арзиши хӯрокворӣ ва иҷора ва як андоза кам шудани арзиши либос, нақлиёт ва алоқа буд.

Дар манбаъҳои даромади хоҷагӣ баъд аз муҳоҷират низ тағйироти чиддӣ ба амал омад. Саҳми хонаводаҳое, ки ба зироаткорӣ обӣ машғуланд, аз 44 фоиз ба 6 фоиз ва чорводорӣ аз 62 фоиз ба 17 фоиз кам шуд. Ҳамзамон, аҳамияти хоҷагии ёрирасон барои таъминоти хонаводаҳо (аз 34 фоиз ба 47 фоиз), дар баробари кори ҳаррӯза/мавсимӣ (аз 9 фоиз то 18 фоиз), нафақа (аз 12 фоиз то 24 фоиз) ва муҳоҷирати меҳнатӣ (аз 50 фоиз то 61 фоиз) ҳамчун манбаи даромад афзуд. Дар сектори хусусӣ (аз 5 фоиз то 6 фоиз), музднокӣ (аз 1 фоиз то 6 фоиз) ва гирандагони таъминоти иҷтимоӣ (то 2 фоиз) ҳиссаи меҳнати музднок низ андаке зиёд шуд. Дар мусоҳибаҳо ва муҳокимаҳои гурӯҳӣ, бисёре аз ШЛЗҳо қайд карданд, ки қитъаҳои замини нави наздиҳавлигӣ барои парвариши меваю сабзавот, чормағз ва дигар растаниҳо барои истеъмоли хонаводаҳо андозаи кофӣ доранд ва аз ин рӯ, чунин фаъолият дар қитъаҳои наздиҳавлигии онҳо афзоиш ёфтааст. Бо вуҷуди ин, шумораи назарраси ШЛЗ аз пешбурди кишоварзии тиҷоратӣ ё чорводорӣ даст кашида, кӯшиш

мекунанд, ки ба касбҳои нав, аз қабилӣ сохтмон, дуредгарӣ, сангфаршӣ ва хидматрасонӣ гузаранд. Онҳо боварӣ доранд, ки касбҳои нав ба рӯзгузаронӣ дар шаҳрҳо мувофиқтаранд ва назар ба кишоварзии анъанавӣ даромадноктаранд.

Дар содаи хочагии кишлок кишти зироатдо, махсусан, картошкаю сабзавот кам шуд. Ҳиссаи хонаводаҳои, ки зироатҳои бозорӣ надоранд, зиёд шуд. Саршумори дарахтони мева, яъне тут, чормағз ва нок хеле кам шудааст. Саршумори ҳайвоноти хонагӣ — мург, гов, бузу гусфанд хеле кам шуд. Ҳиссаи хонаводаҳои бе ҳайвонот аз 19 фоиз ба 56 фоиз афзуд.

Шумораи асбобу анҷоми рузгор ва тачхизоти алоқа, махсусан яҳдон, машинаҳои чомашуй, сифати пайвасти интернет ва шумораи велосипедҳо афзуд. Микдори радиоприёмникҳо ва мошинҳои боркаш кам шуд.

Дар мавриди ШЛЗ, ки ба кишоварзии тиҷоратӣ машғуланд, онҳо умуман қитъаҳои замини калонтар гирифтанд. Ҷадвали 2-4 ин маълумотро нишон медиҳад.

Ҷадвали 2-4: Масоҳати миёнаи қитъаҳои замини кишоварзӣ пеш аз муҳочирон ва баъд аз муҳочирон

Сайти муҳочиркунонӣ	Масоҳати миёнаи қитъаи замин барои кишоварзӣ то кӯчонидан (м ²)	Масоҳати миёнаи қитъаи замин барои кишоварзӣ пас аз кӯчонидан (м ²) ¹⁴
Нуробод	2425	15071
Турсунзода	2555	14898
Файзобод	2501	15571
Дангара	2694	15054
Миёна	2560	14964

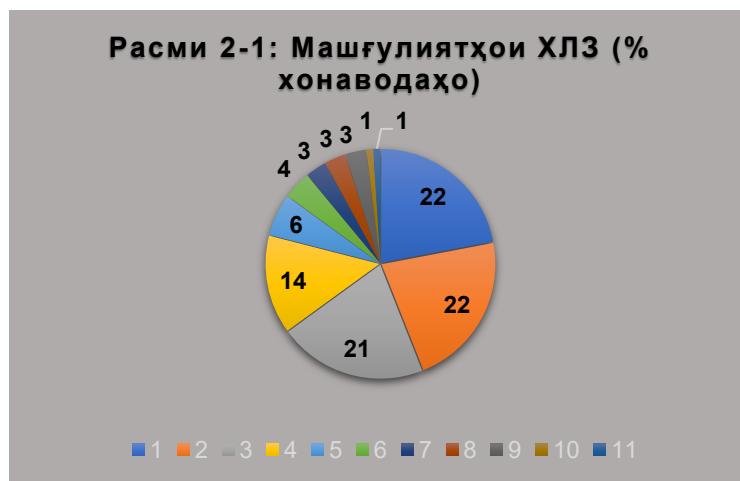
- Дар робита ба ҳосили кишоварзӣ, 31% хонаводаҳои кӯчонидашуда ҳосили замини худро пас аз кӯчонидан баҳои баланд доданд, дар ҳоле ки 48% пеш аз кӯчонидан. Қариб нисфи хочагӣҳо (47 фоиз) барои минбаъд васеъ кардани майдони кишт ё зиёд кардани ҳаҷми маҳсулот имконият медиданд. Дар ҳаҷми ҳол, 26% хонаводаҳо гуфтаанд, ки дурнамои тавсеаи фаъолияти кишоварзиро намебинанд ва аз ин рӯ намехоҳанд ба кишоварзӣ машғул шаванд. 21%-и дигари хонаводаҳои пурсишшуда имкони рушди минбаъдаро рад карданд, зеро онҳо аллакай тамоми захираҳои имконпазирро ба кор андохтаанд. 7% пурсидашудагон ба наздикӣ ба ин савол ҷавоб дода натавонистанд.
- Дар асоси таҳлили маълумотҳо аз рӯи ноҳияҳо иқтисодии бештари зиёд намудани майдони кишт ё фуруши маҳсулоти кишоварзӣ дар ноҳияи Файзобод ба мушоҳида мерасад, ки 80% хочагӣҳои кӯчонидашуда имкони рушди минбаъдаро мебинанд. Дар райони Турсунзода ин рақам 53 фоизро ташкил дод. Аммо дар райони Дангара 62 фоизи хочагӣҳои кӯчонидашуда имкони рушди минбаъд ҳам вусъат додани қисми хочагии кишлокро надида, ба давом додани он манфиатдор нестанд. Дар ноҳияи Нуробод, аксарияти хонаводаҳои кӯчонидашуда бар ин назаранд, ки барои васеъ кардани майдони кишт ва афзоиши ҳаҷми истеҳсоли онҳо аллакай тамоми захираҳои имконпазирро истифода кардаанд. Дар

¹⁴ Ба ин рақамҳо қитъаҳои замин барои кишоварзӣ дар атрофи хочагӣ ва инчунин қитъаҳои ҷудогонаи берун аз хонавода дохил мешаванд. Бояд гуфт, ки шумораи қисми хонаводаҳои пас аз кӯчонидан ба кишоварзӣ машғуланд, аммо онҳое, ки нисбат ба пеш аз кӯчонидан замини бештар гирифтаанд.

ноҳияҳои Нуробод, Турсунзода ва Файзобод 8% хонаводаҳои ба наздикӣ кӯчонидашуда дар посух ба савол дар бораи имкони тавсеаи минбаъда душворӣ кашиданд.

2.1.2 ХЛЗ дар раванди кӯчонидан

Расми 2-1 касбҳои ХЛЗ-ро дар бар мегирад:

Ривоят:

1. Зани хонашин
2. То мактаб
3. Мактабхон
4. Бо кор таъмин
5. Ба нафақа баромадан (бо сабаби синну сол ё беморӣ)
6. Бекор, дар ҷустуҷӯи кор
7. Муҳоҷири меҳнатӣ
8. Аз ҷавоб додан худдорӣ кард
9. Донишҷӯ
10. Бекор, дар ҷустуҷӯи кор нест
11. Соҳибкори инфиродӣ

Дар байни шуғлҳои нави дилхоҳи хонаводаҳо инҳоянд: дӯзандагӣ (27%); таъмир ва сохтмон (14%); рондани мошин барои рӯзгузаронӣ (13%); духтур/тибб (12%); муаллим (6 Ҷоиз) ва коргар (4 Ҷоиз). Таваҷҷӯҳ ба касбҳои зерин камтар буд: тоҷир/тоҷир; барномасозии компютерӣ; бонкӣ; инженер/техник; иқтисодчӣ; ва занбурпарварӣ.

Дар байни 1038 хонаводаи тадқиқшуда, ки то ҳол кӯчонида нашудаанд, муҳоҷирати меҳнатӣ манбаи асосии даромади 54% хонаводаҳост. Нафақа барои 25% хонаводаҳо дар ҷои дуумтарин манбаи даромад аст. Меҳнати кироӣ дар сектори давлатӣ 23 Ҷоизи хоҷагиро даромад медиҳад. Фаъолияти деҳқонӣ, аз ҷумла чорводорӣ, хонадорӣ ва кишоварзӣ манбаи даромади 16-20%-и хонаводаҳост. Дар баробари ин дар Роғун (33-43%) нисбат ба Нуробод (15-18%) бештар мушоҳида мешавад, ки онро метавон бо дастрасии бештар ба заминҳои кишоварзӣ шарҳ дод. Дигар намудҳои шуғл, аз қабилӣ меҳнати музднок дар бахши хусусӣ (8%), қори рӯзона/мавсимӣ (8%), қори мустақилона (4%), қори тасодуфӣ ғайримавсимӣ (4%), тиҷорати шахсӣ (4%) ва интиқоли маблағ (4%) ҳамчун манбаи даромад нақши хоксортар доранд.

Баъзе тафовутҳои минтақавӣ вучуд доранд, бахусус дар Роғун, бештари хонаводаҳо ба кишоварзӣ машғуланд ва дар Нуробод бештар ба муҳоҷирати қорӣ таъя мекунанд.

Даромади миёнаи хонавода 32581 сомонӣ (32559 сомонӣ дар Нуробод ва 32992 сомонӣ дар ноҳияи Роғун) ба қайд гирифта шудааст. Ба ҳисоби миёна, муҳочираи меҳнатӣ, баҳши давлатӣ ва шуғли баҳши хусусӣ фоизи назарраси даромади умумии хонаводаҳоро – мутаносибан 78%, 65% ва 63% ташкил медиҳанд. Нафақа ба ҳисоби миёна 38 фоизи даромади хонавода ва 26 фоизи маблағҳои интиқолиро ташкил дод. Корҳои кишоварзӣ ва хоҷагӣ ба ҳисоби миёна тақрибан 30% саҳм гузоштаанд.

Хароҷот ба ҳисоби миёна 32052 сомонино (Нуробод 32132 сомонӣ ва Роғун 30759 сомонӣ) ташкил дод. Қисми зиёди хароҷот ба озукаворӣ рост меояд — ба ҳисоби миёна 47 фоизи ҳа-роҷоти умумӣ. Хароҷот барои либос, тандурустӣ, маориф, алоқа ва нақлиёт аз 6 то 14 фоизро ташкил медиҳад. Хароҷот ба хоҷагии кишлук ва чорводорӣ ба ҳисоби миёна 9 фоизро ташкил медиҳад.

Дар расми 2-2 ҳолатҳои молиявии 1038 ХЛЗ мавриди таҳқиқ қарор гирифта, то ҳол кӯчонида нашудаанд:

Афсона:

1. Имконияти хариди чизҳои зарурӣ дорад, дар харидани либос мушкили дорад
2. Даромади кофӣ барои ғизо, либос ва каме пасандоз
3. Эҳтиёҷоти шадид, маблағи кофӣ барои ғизо
4. Сатҳи бароҳати рӯзгузаронӣ

Дар байни 1038 хонаводаи тадқиқшуда чорвои маъмултарин чорвои калони шохдор мебошад - 47% хонаводаҳо ба ҳисоби миёна 3 сар дар як хонавода доранд. Дар 34 фоизи хонаводаҳо мурғ нигоҳ дошта мешавад, ки дар як хонавода ба ҳисоби миёна тақрибан 9 мурғ рост меояд. Буз дар ихтиёри 26 фоизи хоҷагиҳо буда, ба ҳисоби миёна 13 сар буз дорад. Танҳо 10 фоизи хоҷагиҳо гусфанд доранд, вале дар саршумори нисбатан зиёд — ба ҳисоби миёна 11 сар гусфанд. Ҳашт дарсади хонаводаҳо ба занбӯри асалпарварӣ (занбӯрҳо) машғул буда, ба ҳисоби миёна тақрибан 9 занбӯр нигоҳ дошта мешаванд. Дар 5 фоизи хоҷагиҳо хар, асосан як хар нигоҳ дошта мешавад. Танҳо 1% хонаводаҳо асп доранд, ки ба ҳисоби миёна 2 асп дорад. Ҳиссаи назарраси хонаводаҳо (43%) умуман соҳиби чорво надоранд.

Дар бобати дарахтон инҳо бартарӣ доранд: гелос ва тут бештар маъмуланд — 77 фоизи хоҷагиҳо инҳо доранд ва ба миқдори зиёд (ба ҳисоби миёна 40 бех олуҷа ва 13 бех дарахти тут) мавҷуданд. Зардолу, себ ва чормағз ҳам васеъ паҳн шудааст — онҳоро 70—73 фоизи хоҷагиҳо парвариш мекунанд. Шафтолу, гелос, ангур, нок ва олу камтар машхуранд, вале дар 48—58 фоизи хоҷагиҳо мавҷуданд. Ба монанди биҳӣ, хурмо, бодом, анҷир ва лимӯ камтар маъмуланд - аз 3 то 29% хонаводаҳо парвариш карда мешаванд. Дар баробари ин ҳамагӣ 8 фоизи хоҷагиҳо дарахти мева надоранд. Бед, тирак ва дарахтони челон низ ба миқдори кам мавҷуданд.

Соҳаи маъмултарини кишоварзӣ парвариши картошка мебошад - 69% хоҷагӣҳо бо он машғул буда, ба ҳисоби миёна 685 кг ҳосил мегиранд. 59 фоизи хоҷагӣҳо ба сабзавоткорӣ машғул буда, ба ҳисоби миёна 179 килограмм сабзавот чамъоварӣ мекунанд. Чуворимаққа дар 24 фоизи хоҷагӣҳо парвариш карда мешавад, ки ҳосили миёна қариб 97 килограммро ташкил медиҳад. Дар 15 фоизи хоҷагӣҳо гандум кишт карда, ҳосили хеле баланд — ба ҳисоби миёна қариб 739 килограмм гирифта шудааст. Офтобпараст (8 фоизи хоҷагӣҳо ба ҳисоби миёна 20 килограмм), лаблабуи канд (8 фоиз, 37 килограмм), чав (4 фоиз, 547 килограмм) ва дигар зироатҳои галладона (2 фоиз, 34 килограмм) камтар воқеъ аст. Қариб чоряки хонаводаҳо (24%) умуман зироат намекоранд.

Дар байни хонаводаҳои муҳочирнашуда, ки заминҳои кишоварзӣ доранд (405 ХЛЗ), зиёда аз нисфи (73%) ҳосили замини худро ба ҳисоби миёна арзёбӣ мекунанд. Танҳо 15% ҳосили баландро нишон медиҳанд, дар ҳоле ки 11% ҳосили пастро нишон медиҳанд.

Ақсарияти зиёди хонаводаҳои пурсишшуда (64%) барои минбаъд васеъ кардани майдони кишт ва ё зиёд кардани истеҳсолот дар ин замин ягон имконият намебинанд. Сабаби ин: набудани маблағгузорӣ; набудани қувваи қорӣ ва мушқилот дар нигоҳ доштани деҳқонони соҳибхитос; шароити душвори обу ҳаво ва иқлим; харочоти сузишворӣ ва равангҳои молиданӣ, қувваи электр ва нақлиёт; ва душвориҳо дар бозор ва фуруши маҳсулот. Танҳо 25% гуфтаанд, ки потенциали рушд вуҷуд дорад ва 11% гуфтаанд, ки умуман ба кишоварзӣ машғул шудан намехоҳанд.

3 ТАДБИРҲОИ БАРҚАРРОРИИ РЎЗГУЗАРОНӢ ДАР ВАҚТИ НАК 2/НБВР 2

3.1 Кӯмаки молиявӣ, қарзҳо, омӯзиш ва дастгирии шуғли аҳоли ба ШЛЗ

Ба гайр аз чуброни пули барои хонаю иншоот, замини наздихавлиғӣ, замини хочагии кишлок (аз руи дархост), замин барои корхонаҳои тичоратӣ (аз руи талаб) ва замини коммуналӣ (бо талаб), ШЛЗ ба ҳар як аъзои хочағӣ ёрдампулии давраи гузариш ва қарзи имтиёзнок мегиранд. Шахсоне, ки аз қор рафтанд, то се моҳ маош мегиранд. Ба ШЛЗ инчунин дар шакли натуравии кишоварзӣ кӯмак мерасонад.

ММЗ инчунин ба ШЛЗ иҷозат дод, ки воситаҳои зиндагии худро дар ҷои истиқомати пешинашон то ҳадди имкон идома диҳанд, то таъсири иқтисодии кӯчонидани онҳо ба маконҳои нави худро кам кунанд.

Ҷадвали 3-1 маблағи кӯмаки нақдию натуралиро ба ШЛЗ то майи соли 2025 барои кӯмак барои барқарорсозии воситаҳои зиндагонии худ нишон медиҳад.

Ҷадвали 3-1: Маблағи умумии кӯмаки пулию натурӣ ба ШЛЗ то феврари соли 2025

Навъи дастгирӣ	Маблағ (сомонӣ)
Имтиёзҳои нақдӣ ¹⁵	314,200
Қарзҳои имтиёзнок	3.373.000
Дастгирии музди меҳнат	360 000
Дастгирии кишоварзӣ (натура барои истеҳсол ва истеъмол) ¹⁶	2.842.811
УМУМИ	6.890.011

Илова ба кӯмаки пулии нақдӣ, имтиёзнок, музди меҳнат ва кӯмаки натуравӣ ба ШЛЗ, то охири соли 2025 лоиҳа ба пешниҳоди 2 миллион доллари ИМА (тақрибан 18,7 миллион сомонӣ) барои таъмини стипендия ба ШЛЗҳое, ки дар курсҳои омӯзишӣ/касбӣ мегузаранд, оғоз хоҳад кард. Маблағгузори иловагӣ, ки аз ҷониби Бонки Умумиҷаҳонӣ маблағгузорӣ мешавад, лоиҳаи Дастгирии устувори иҷтимоӣ-иқтисодӣ инчунин ба ШЛЗ ва ҷамоатҳои мизбон дар минтақаи НБО Роғун ба маблағи умумии 17,5 миллион доллари ИМА (тақрибан 164 миллион сомонӣ) кӯмаки билоъиваз мерасонад. (Ба банди 3.3 дар поён нигаред.)

3.1.1 Кӯмаки молиявӣ ва дастгирӣ барои дарёфти ҷои кори нав

ММЗ ва ВММША тавассути қарзҳои имтиёзнок (аввал 3000 сомонӣ, дар соли 2024 ба 5000 сомонӣ афзоиш ёфт) ва кӯмакпулиҳои пулӣ (аввал 100 сомонӣ барои Сарвари хонавода ва 50 сомонӣ барои ҳар як аъзои хонавода, мутаносибан то 200 сомонӣ ва 2020 сомонӣ) кӯмаки молиявӣ расониданд. Дар ҷадвали 3-2 номгӯи дастгирии аз соли 2017 то охири соли 2024 овардашуда оварда шудааст.

¹⁵ Дар хотир доред, ки маълумот дар бораи имтиёзҳои нақдӣ ва қарзҳои имтиёзнок дар охири соли 2024 аст.

¹⁶ Ин сметаест, ки ба хароҷот барои маҳсулоти хочагии кишлок ва таҷҳизот асос ёфтааст.

Ҷадвали 3-2: Дастгирии ММЗ ва ВММША, ки аз ҷониби ноҳияҳо 2017 - 2024 пешниҳод шудааст

	Шаҳро ва минтақаҳои пайдоиш	Шаҳро ва минтақаҳои барои кўчонидан	Шумораи хочагиҳо	Афзалияти а л қарз (сомонӣ)	Кўмаки моддии яқвақта (сомонӣ)	УМУМ (сомонӣ)
Соли 2017						
1	Нуробод	Турсунзода	220	660,000	48 , 400	708 , 400
2	Роғун	Турсунзода	2	6,000	500	6 , 500
Соли 2019						
1	Роғун	Турсунзода	120	360,000	28 , 750	388 , 750
2	Нуробод	Нуробод	24	72,000	7 , 750	79 , 750
Соли 2020						
1	Нуробод	Турсунзода	17	51,000	4 , 950	55 , 950
Соли 2021						
1	Роғун	Роғун	6	18 000	1 , 250	19 , 250
2	Нуробод	Нуробод	10	30,000	3 , 900	33 , 900
Соли 2022						
1	Роғун	Файзобод	76	228,000	21 , 900	249 , 900
2	Нуробод	Файзобод	202	606,000	58 , 400	664 , 400
3	Нуробод	Турсунзода	29	87,000	7 , 550	94 , 550
Соли 2023						
1	Нуробод	Турсунзода	5	15 000	1 , 450	16 , 450
2	Нуробод	Нуробод	2	6,000	450	6 , 450
3	Нуробод	Файзобод	175	525,000	49 , 200	574 , 200
4	Роғун	Роғун	38	114,000	9 , 050	123 , 050
Соли 2024						
1	Нуробод	Нуробод	34	170,000	23 , 200	193 , 200
2	Нуробод	Турсунзода	85	425,000	47 , 500	472 , 500
УМУМИ			1,045	3,373,000	314,200	3.687.200

Манбаъ: ВММША, феввали 2025.

Илова бар ин, ВММША ба ШЛЗ барои дарёфти чойҳои корӣ (корҳои доимӣ, муваққатӣ, мавсимӣ ва давлатӣ) ва гирифтани таълими касбӣ барои таҳкими малакаҳои касбии мавҷуда ва/ё илова кардани малакаҳои нав кӯмак расонд. ВММША инчунин ба одамоне, ки дар натиҷаи кӯчонидан бекор мондаанд, кӯмаки молиявӣ/ёрдампулӣ пардохт кардааст.¹⁷ Дар ҷадвали 3-3 маълумот оид ба ин дастгирӣ оварда шудааст.

Ҷадвали 3-3: Шумораи НАК 2 ШЛЗ, ки аз ҷониби ВММША кӯмак шудаанд

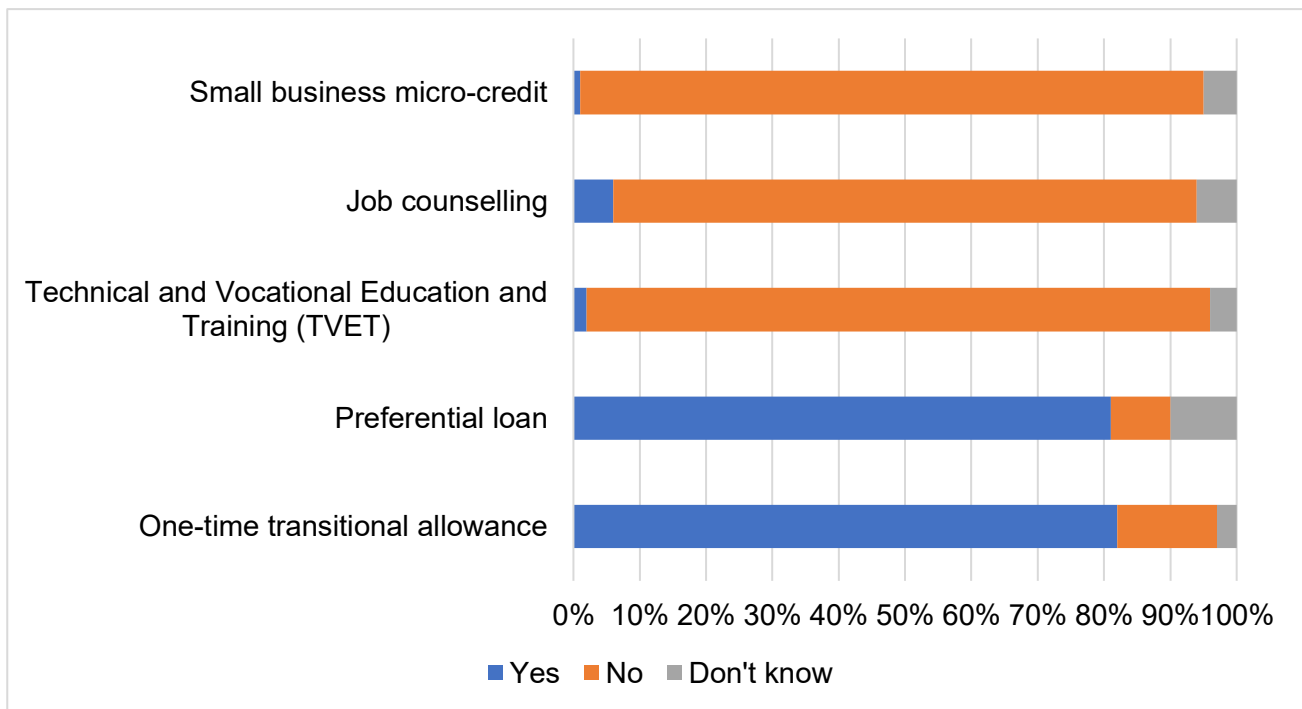
№.	шаҳрҳо ва районҳо, ки дар онҳо ПАХ-ҳо қучонда шудаанд	Бо кор таъмин карда мешавад (шумораи одамон)							Бо таълими касбӣ таъмин карда шудаанд (шумораи одамон)			Пардохти кӯмаки молиявӣ ба бекорон барои фаъолияти соҳибкорӣ (шумораи одамон)			Кӯмакпулӣ барои даврӣ бекорӣ пардохта мешавад (шумораи одамон)	Маблағи умумии кӯмакпулӣ пардохтшуда (ҳазор сомонӣ)	
		Корҳои доимӣ	Чойҳои муваққатӣ	Корҳои мавсимӣ	Кори ҷамъиятӣ	Ҳамагӣ	Мард	Зан	Ҳамагӣ	Мард	Зан	Ҳамагӣ	Маблағ (ҳазор сомонӣ)	Мард			Зан
1	шаҳри Рогун	54	15	27	-	96	79	17	15	-	15	9	-	6	3	23	-
2	шаҳри Турсунзода	102	-	-	100	202	192	10	340	176	164	13	-	10	3	7	-
3	ноҳияи Нуробод	22	52	63	20	157	125	32	60	20	40	18	-	12	6	12	-
4	райони Файзобод	93	13	18	-	124	107	17	16	-	16	5	-	3	2	9	-
5	райони Дангара	169	203	141	35	548	389	159	181	20	161	27	-	19	8	53	-
	Ҳамагӣ	440	283	249	155	1,127	892	235	612	216	396	72	360,0	50	22	104	488,0

Манбаъ: ВММША, февралӣ 2025.

¹⁷ Тавре ки дар матритсаи ҳуқуқӣ муқаррар шудааст, шахсоне, ки дар натиҷаи муҳочиркунӣ аз кор маҳрум шудаанд, ҷуброни пулии музди меҳнати аз даст рафта ба андозаи се моҳи даромади қаблӣ ё ҳадди ақали даромади зиндагӣ бо имкони иловагии гирифтани омӯзиш оид ба фаъолияти алтернативӣ ба муҳлати то 6 моҳи дигар, ки дар давоми он ҳамагон маблағ пардохт карда мешавад, дода мешавад. Ин инчунин ба шахсоне дахл дорад, ки даромади дигар доштанд ва/ё ҳоло дар ҷустуҷӯи кор ҳастанд.

Дар расми 3-1 фоизи ХЛЗ-ҳо, ки аз ВММША кӯмак мегиранд, нишон дода шудааст.

Тасвири 3-1: Фоизи ХЛЗ-ҳо, ки аз ВМ ва ВММША кӯмак мегиранд

Сарчашма: Арзёбии тадқиқоти хонаводаҳо, июли 2023 ва июни 2024

3.1.2 Соҳаи тиҷорати хурд ва расонидани кӯмаки молиявӣ

Ба ШЛЗ, ки дар минтақаи НБО-и Роғун зист мекарданд, барои оғози фаъолияти соҳибкорӣ қарзҳои имтиёзноки мақсаднок (5000 сомонӣ қарзи бефоиз) дода мешаванд. Назар ба закон бештар мардон ариза додаанд. Дар давоми давраи 2-юм аз оилаҳои кӯчонидашуда 72 нафар (50 мард ва 22 зан) барои таъсиси тиҷорати хурди худ ба маблағи умумии 360 000 сомонӣ қарзҳои имтиёзнок гирифтанд.

Тибқи сабтҳои ВММША (2018 то охири соли 2024), ҳамагӣ 2,660 аъзои хонавода¹⁸ дар ХЛЗ-ҳо метавонанд аз нақшаи қарзи имтиёзнок баҳра баранд, аммо танҳо 1,740 аъзои хонавода (65%) дар давраи мавриди баррасӣ қарор гирифтанд. ММЗ ва ВММША ба ШЛЗ-ҳои мувофиқ муроҷиат мекунанд, то дар бораи дарёфти қарзҳо барои таъсис ё аз нав барқарор кардани тиҷорат дар минтақаҳои, ки онҳо кӯчонида шудаанд, баррасӣ кунанд.

Дар ноҳияи Файзобод, ММЗ аз 15 нафар сокинони кӯчонидашуда барои додани замин барои оғози тиҷорати хурд, аз қабилҳои дӯконҳо, истеҳсоли блокҳои сементбарорӣ, сеҳи дӯзандагӣ, дорухона ва хидматрасонии мошинҳо дархост гирифтааст. Ҷамоатҳо ва ҳукумати маҳаллӣ ин дархостҳоро оид ба додани замин ба тиҷорати хурд фаъолона дастгирӣ мекунанд, зеро онҳо ҷойҳои нави корӣ дар минтақаро пешбарӣ мекунанд, зиндагии худро беҳтар мекунанд ва ба даромади андозии маҳаллӣ саҳм мегузоранд. Заминаҳои, ки барои рушди соҳибкорӣ пешбинӣ шудаанд, аллакай ба нақшаи генералии ҷамоатҳои нав дохил карда шудаанд.

¹⁸ Дар марҳилаи дуҷуми кӯчонидан 1,710 нафар ШЛЗ мавҷуд аст, ки 2,660 нафар аъзои болиғи хонавода ҳастанд, ки ҳуқуқи гирифтани қарзҳои имтиёзнокро доранд.

Қарзҳои Амонатбанк: Ҳукумат тавассути Амонатбанк қарзҳои тичоратӣ бо фоизҳои паст медиҳад. Ин қарзҳо барои соҳибкорони маҳаллӣ дастрасанд ва барои ШЛЗ хос нестанд. ММЗ ба ШЛЗ, ки ба омӯзиши маҳсулоти молиявӣ ва тартиби идоракунии қарзҳо ниёз доранд, дастгирӣ мекунад.

Ҷамоат ҳангоми вохӯриҳои ҷамоатҳо буклетҳои иттилоотиро дар бораи маҳсулоти қарзи бо фоизҳои пастӣ банки маҳаллӣ ҳам барои бахши кишоварзӣ ва ҳам барои бахши тичорат мубодила мекунад ва онҳоро ҳамчун авлабият барои ҳукумат таъкид мекунад.

Дар байни ХЛЗ-ҳо, 6% маслиҳат оид ба кор гирифтаанд ва 2% дигар аз омӯзиш ва омӯзиши техникӣ ва касбомӯзӣ гузаштанд, ки ба онҳое, ки ҳамчун бекор ба қайд гирифта шудаанд, барои омӯхтани малақаҳои нав дода мешаванд. Ин ба шумораи хонаводаҳои мувофиқ буд, ки ҳадди ақал як узви хонаводаро бекор ба қайд гирифтаанд (5%). Танҳо 1% қарзи хурди тичорати хурд гирифтанд; ин шакли дастгирӣ барои дастрасӣ мушкилтарин аст ва омода кардани парвандаи тичоратӣ ва инчунин ба қайд гирифтани бекоронро талаб мекунад.

Барномаҳои омӯзишӣ универсалӣ мебошанд, аммо ШЛЗ ҳуқуқ доранд, ки барои иштироки онҳо стипендия гиранд. ВММША гузориш медиҳад, ки солҳои 2018-2024 дар марказҳои таълимии онҳо 612 давраи омӯзиши касбӣ гузаронида шуд, ки дар онҳо 216 зан ва 396 мард иштирок доштанд.

Ба марказҳои таълимии Тоҷикистон инҳо дохил мешаванд:

- калонсолон, ки аз ҷониби ВММША дастгирӣ мешавад, барномаҳои омӯзишии 2-3 моҳро пешниҳод мекунад. Ин курсҳо ба малақаҳои амалӣ ва тичорат нигаронида шудаанд.
- Литсейҳои касбӣ ва техникӣ: Ин муассисаҳо барномаҳои таълимиро аз 6 моҳ то як сол пешниҳод мекунад ва маълумоти амиқтари техникӣ пешниҳод мекунад.

Ҳам маркази омӯзиши касбӣ ва ҳам литсейҳои техникӣ курсҳои пешниҳод мекунад, ки ҳам ройгон (дар доираи барномаи дастгирии шуғл) ва ҳам пулакӣ буда, барои одамони гуногун имконоти пешниҳод мекунад.

Маркази рушди малақаҳои касбӣ дар ноҳияи Данғара барои ҷомеаи маҳаллӣ, аз ҷумла ШЛЗ курсҳои ройгони омӯзиши касбӣ ва такмили маҳоратро пешниҳод мекунад. Ҷамоат инчунин барномаҳои омӯзиширо дар асоси ҷамоатҳо дар дохили ҷамоатҳои ШЛЗ ташкил мекунад. Ин барномаҳо ба малақаҳои дӯзандагӣ, бофандагӣ ва қолинбофӣ тамаркуз мекунад.

Дар комбинати таълими касбӣ-техникии райони Файзобод омузишгоҳи касбӣ-техникӣ мавҷуд аст, ки дар он курсҳои ихтисосҳои: кафшергарӣ; хиштчинӣ; сохтмон; IT ва ҳисобдорӣ; ва пухтупаз ва нонпазӣ. ММЗ ва ВММША инчунин барои ташкили курсҳои омӯзишӣ бевосита дар дохили ҷомеа фаъолона ҳамкорӣ мекунад. ММЗ фазои мувофиқеро, ки аз ҷониби як сокини маҳаллӣ таъмин карда шудааст, таъмин кардааст ва гурӯҳи омӯзиши касбии ВММША маконро барои расонидани омӯзиш ба сокинон омода мекунад. Арзёбии ин ташаббусҳо имкон медиҳад, ки муайян карда шавад, ки оё онҳо самаранок буданд ва агар ин тавр бошад, оё онҳо метавонанд ба сатҳи баландтар инкишоф ёбанд.

Пас аз хатми ин курсҳои омӯзиши касбӣ шахсони воқеӣ шаҳодатномаҳои мегиранд, ки ҳам дар дохили Тоҷикистон ва ҳам дар сатҳи байналмилалӣ эътибор доранд.

ВММША инчунин пардохтҳои гуногуни стипендиаро барои омӯзиш таъмин кард ва муаллимонро, ки ин омӯзишро пешниҳод кардаанд, дастгирӣ кард. Харочот дар ҷадвали 3-4 дар зер оварда шудаанд:

Ҷадвали 3-4: Пардохтҳои стипендия барои омӯзиш ва маоши омӯзгорон

№	Солҳо	Шумораи донишҷӯён	Стипендия барои донишҷӯён (сомонӣ)	Музди кори муаллимон (сомонӣ)	Дар маҷмӯъ (сомонӣ)
1	2018	16,320	2.075.000	4,809,373	6,884,373
2	2019	17,900	1,936,183	4,807,299	6,743,482
3	2020	17,958	2.663.800	5,720,117	8.383.917
4	2021	21,207	2.855.200	6,019,550	8,874,750
5	2022	384	3.025.200	6.820.700	9,845,900
6	2023	20,700	3.613.400	7.528.600	11.142.000
7	2024	20,100	3.840.000	8.281.000	12.121.000
	Дар маҷмӯъ	114,569	20.008.783	43.986.639	63,995,422

Манбаъ: ВММША, майи 2025.

3.1.3 Омӯзиш ва дастгирӣ барои гурӯҳҳои осебпазир

ВММША ба маъҷубон, бахусус занон барои омӯхтани малакаҳои мусоидат мекунад. Вазорат хабар дод, ки панҷ зани маъҷубе, ки дар шаҳри Турсунзода кӯчонида шудаанд, дар Маркази таълими калонсолони Тоҷикистон омӯзиши касбии дӯзандагӣ гирифтанд. Ҷамоатҳои омодаанд дархостҳои оилаҳои осебпазир, аз қабилҳои маъҷубон ё модарони танҳоро дастгирӣ кунанд. Масалан, дар Файзобод дар ошёнаи якум барои як хонуми маъҷуб дӯконе ҷудо карда шуда буд, ки дӯкони дӯзандагии ӯро ба осонӣ дастрас кардааст.

3.1.4 Кӯмак барои шуғл

Барномаи давлатии кӯмак ба шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023-2027 ҳамаи шаҳру ноҳияҳоро дар сатҳи умумӣ фаро гирифтааст. Ин ҷаҳорҷӯба дастрасӣ ба дастгирии шуғл, кӯмакпулӣ барои бекорӣ, қарзҳои имтиёзнок, ярмаркаҳои ҷойҳои корӣ ва омӯзиши ройгони касбиро фароҳам меорад.

ВММША маълумоти зеринро дар бораи дастгирии шуғли занон ва ҷавонони Тоҷикистон гузориш дод:

Ҷадвали 3-5: Маълумот дар бораи меҳнат ва шуғл – занон ва ҷавонон (2023 ва 2024)

Рӯйхати рӯйдодҳо	Шумораи умумӣ дар соли 2023	Шумораи умумии 2024	% тафовут нисбат ба ҳамин давраи соли 2023
Ба Агентӣ муроҷиат кардаанд			
- Занон	70,308	73,188	+4,0
- Ҷавонон	55,017	56,574	+3,0
Статуси бекорӣ дода шуд			
— Занон	27,580	30,264	+10,0
- Ҷавонон	29,456	31,666	+7,5
Барои дарёфти ҷои кори доимӣ мусоидат намуд			
- Занон	36,797	36,634	-0,4
- Ҷавонон	36,983	30,468	-17,6
Қорҳои системаи квота гирифта шуданд			
- Занон	4,524	4,181	-7,5
- Ҷавонон	4,293	4,120	-4,0

Сафарбаршуда барои кори шахсӣ (қарзҳои имтиёзнок)	1,603	1,464	-8,6
- Занон: (ҳазор сомонӣ)	6,152,1	5,792,4	
-Ҷавонон (ҳазор сомонӣ)	1,051	642	-39,0
	4,044,7	2,643,2	
Ба корҳои ҷамъиятӣ ҷалб карда шудааст	2,437	2,740	+12,4
- Занон (ҳазор сомонӣ)	731,0	822,0	
- Ҷавонон (ҳазор сомонӣ)	2129	2507	+17,7
	638,7	752,1	
Ба омӯзишгоҳи касбӣ-техникӣ дохил шуд	15,453	15,783	+2,1
- Занон	11,701	13,110	+12,0
-Ҷавонон			
Дар хидматрасониҳои роҳнамоии касбӣ			
- Занон	3,796	4,289	+13,0
-Ҷавонон	8,658	10,876	+25,6
Кӯмакпулӣ барои бекорӣ			
- Занон (ҳазор сомонӣ)	94	112	+19,1
	563,9	607,5	
-Ҷавонон	14,323	16,364	+14,2
- (ҳазор сомонӣ)	12,822,9	16,533,1	

Манбаъ: (Ministry of Labor, 2025)

Дар асоси ин барнома ва дигар кӯмакҳо барои ШЛЗ-и Роғун намудҳои зерини ҷойҳои корӣ пешниҳод карда шуданд:

- Доимӣ
- Муваққатӣ
- Мавсимӣ
- оммавӣ

Музди тахминии моҳонае, ки аз ҷониби ВММША нишон дода шудааст, аз 2500 то 5000 сомонӣ фарқ мекунад.

Дар марҳилаи 2 раванди кӯчонидани аҳоли ВММША ба шаҳру ноҳияҳои Роғун, Турсунзода, Нуробод, Файзобод ва Данғара барои кӯмак расонидан ба 1127 нафар ШЛЗ дар дарёфти ҷои кор кӯмак кард: 892 ҷойи корӣ барои мардон ва 235 нафар ба занон. Ин аз шумораи умумии 7,820 ШЛЗ аст, ки аз соли 2017 то моҳи майи соли 2025 кӯчонида шудаанд.

- Интеграцияи касбӣ: Шахсоне, ки қаблан ба ҳайси омӯзгор, табиб ва ходими давлатӣ кор мекарданд, одатан дар ҷойҳои нави кӯчидиҳӣ дар баробари таъсиси мактабҳо, марказҳои тиббӣ ва ҷамоатҳои нав дар вазифаҳои шабеҳ ҷойгир карда мешаванд.
- Вазорати корҳои дохилии Тоҷикистон хабар дод, ки 104 нафар аз оилаҳои, ки аз минтақаи зеробмонии НБО-и Роғун кӯчонида шудаанд, ба маблағи умумии 128 000 сомонӣ кӯмакпулӣ барои бекорӣ гирифтанд.

- Дар мактабҳо ва марказҳои тандурустии нав ба одамони кӯчонидашуда дастрасии афзалиятнок ба имкониятҳои шуғл дода мешуд. Дар давоми нӯҳ моҳи соли 2024 дар шаҳру ноҳияҳо 37 ярмаркаи ҷойҳои корӣ баргузор гардид, ки дар натиҷа 286 нафар аз нерӯҳои Роғун кӯчонидашуда бо ҷойи кор таъмин гардиданд.
- Ҷамоатҳо барои кори мавсимӣ дар атрофи маконҳои кӯчдиҳӣ, ки бо ҷамъовариҳои мева, чормағз ва сабзавот алоқаманданд, имкониятҳои мустақим фароҳам овардаанд. Барои 283 нафар 249 нафар ба кори мавсимӣ ва 155 нафар ба корҳои ҷамъиятӣ машғул шудан бо кори муваққатӣ пайдо шуданд.
- Ҷамоатҳо инчунин ба шахсони алоҳидае, ки як қисми ноҳияҳои худро ташкил медиҳанд, барои пешниҳоди имкониятҳои мавсимии кишоварзӣ кӯмак расониданд. Хочагиҳои тичоратӣ дар базаи миллии корфармоён маълумотҳо ҷоп мекунад ва дар бораи имкониятҳо ба идораҳои ноҳия хабар медиҳанд. Масалан, хочагиҳои калон дар давраи ҷамъовариҳои хосил ба ёрӣ эҳтиёҷ доранд, ин корро мекунад.
- Дастрасии мустақим ба барномаҳои шуғл ё даромад дар маҳалҳои муҳоҷиркунӣ ё дар наздикии он мавҷуд аст, ки 440 нафар ба ҷойҳои доимӣ таъин шудаанд.
- ВММША инчунин ба ШЛЗ дар дарёфти кор дар хориҷа ҳамчун муҳоҷирони меҳнатӣ (масалан, дар Осиёи Шарқӣ, Аврупо ва Ховари Миёна) кӯмак мерасонад. Ин муайян кардан ва муошират кардан ба ШЛЗ дар бораи имкониятҳои кор ва кӯмак ба ШЛЗ дар пур кардани ҳуҷҷатҳои дахлдорро дар бар мегирад.

Дар сатҳи ноҳия ҷамоатҳо ба одамони аз лоиҳа зарардида дар сабти ном дар вебсайти миллии ва пешниҳоди дархост барои шуғли навоҳӣ ё маҳаллӣ кӯмак мекунад. Ин як шарт аст, ки шахсони алоҳида бо ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи шахсият ва шаҳодатномаи таҳсилоти худ ҳамчун далели таҳассуси худ оварда шаванд.

Ҳукумати Тоҷикистон инчунин дастрасӣ ба маҳзани маълумот дар саросари кишварро фароҳам меорад. Дар базаи маълумот ҷойҳои ҳоли номбар шудаанд ва ҳар кас метавонад ба ин вазифаҳо сабти ном карда, дархост пешниҳод кунад. ШЛЗ метавонад дар сатҳи ноҳия ҳамчун корҷӯён сабти ном шаванд ва ҷамоатҳо дархостҳои онҳоро ба ҷойҳои ҳолии мувофиқ ирсол мекунад. Ин имконият инчунин ба ШЛЗ имкон медиҳад, ки дар фонди бекорӣ сабти ном шаванд, то ба онҳо то он даме, ки онҳо кор пайдо кунанд, кӯмак расонанд.

3.1.5 Дастирии маҳаллӣ барои таъмини об ва нерӯи барқ

Ҳар як ҷамоат дар асоси машваратҳои маҳаллӣ ба баррасии вариантҳои дастгирии иловагӣ машғул аст.

3.2 Дастирии кишоварзӣ ба ШЛЗ

Ҳарчанд фаъолияти кишоварзӣ пас аз кӯчидан ба маҳалҳои нави аҳолинишини худ дар баъзе ноҳияҳо каме коҳиш ёфт, онҳо ҳамчунон яке аз барномаҳои калидӣ, ки ҳукумати миллии дастгирӣ мекунад, боқӣ мемонад. Барномаи кишоварзӣ ҳамчунин имкон медиҳад, ки хонаводаҳои сарвариин занҳо тавассути бунёди боғчаҳо ва боғҳои сабзавоту мевачот даромад ба даст оранд.

3.2.1 Замин, тухмиҳо, ҳайвонот ва асбобҳо

Ба ШЛЗ барои ба иҷора гирифтани заминҳои кишоварзӣ илова ба он чизе, ки дар доираи НАК 2 дар манзили нав гирифтаанд (шартномаҳои иҷораи яксола) тавассути муроҷиат ба ҷамоати дахлдор пешниҳод карда мешавад. Ба гуфтаи ҷамоатҳо, ин дархостҳоро метавон ба идораи онҳо пешниҳод кард. ММЗ дар гуфтушунидҳои шартномаҳои иҷораи замин барои ШЛЗ-и қаблан кӯчонидашуда кӯмак кардааст ва нусхаҳои онҳо дар офисҳо мавҷуданд.

Вазорати кишоварзӣ (ВК) истехсолоти кишоварзиро дар маконҳои нави кӯчонидани аҳоли тавассути фароҳам овардани дастрасӣ ба барномаи миллии ройғони ниҳолҳо дастгирӣ мекунад. Ниҳолҳо ҳар сол ба идораи ҷамоатҳо оварда мешаванд. Район мувофиқи талаби деҳқонон ниҳолҳоро таксим мекунад. Шахсони алоҳида инчунин метавонанд ба идораи ВК дар Душанбе ташриф оваранд, то кӯмак дархост кунанд ё ба вазорат бо почтаи электронӣ муроҷиат кунанд. Ин маслиҳат дар бораи омода кардани заминҳои кишоварзӣ ва интихоби зироатҳоеро дар бар мегирад, ки дар замин бехтар мерӯяд.

Агар ШЛЗ дар бораи усулҳои чаронидани чорво ва нигоҳ доштани саломатии чорвои худ ба роҳнамоӣ эҳтиёҷ дошта бошад, онҳо метавонанд дар доираи барномаи барои ҷамаи чорводорон дастрас аз ВК кӯмак дархост кунанд. Тадбирҳоеро метавон тартиб дод, ки мутахассиси соҳаи чорводорӣ аз ҳукумати миллии ба ШЛЗ, ки барои арзёбии усулҳои истифодаашон дастгирӣ дархост кардаанд, боздид кунанд. Ба ин усулҳои нави бехтар намудани парвариши чорво, занбури асалпарварӣ, мохидорӣ ва гайра дохил мешаванд.

ШЛЗ инчунин дар доираи Барномаи устувории устувори кишоварзии Вазорати кишоварзӣ дастгирӣ дарёфт карданд.¹⁹

Деҳқонони ноҳияи Нуробод низ дар доираи ин барнома дастгирӣ гирифтанд, вале танҳо як қисми ками онҳо ШЛЗ мебошанд.

3.2.2 Омӯзиши кишоварзӣ

Донишкадаи кишоварзии Душанбе ба аҳолии кӯчонидашуда оид ба пайвандсозии дарахт ва парвариши зироатҳо бо тавачҷӯҳ ба кишоварзии устувор ва мутобиқшавӣ ба тағирёбии иқлим омӯзиш дод.

Шуъбаи маҳаллии Вазорати хоҷагии кишлоки Файзобод бо шахсони кӯчонидашуда барои шарҳ додани таҷрибаҳо ва шароити мушаххаси кишоварзии минтақа, аммо дар айни замон ягон барномаи таълимии сохторӣ ё расмӣ вучуд надорад, ки махсус барои омӯзиши ШЛЗ оид ба усулҳои пешқадам ё устувори кишоварзӣ нигаронида шудааст.

ВК барномаҳои миллии таълимиро таҳия кардааст ва нақша дорад, ки барномаҳои телевизионии миллиро ҳамчун платформа барои омӯзиши ҷомеаҳои кишоварзӣ ё шахсони манфиатдор истифода барад. Ин барномаи таълимии миллии дар асоси усулҳои кишт, идоракунии навъҳои гуногуни хок, тағирёбии иқлим, усулҳои чарогоҳ ва минтақаҳои кишоварзӣ тамаркуз мекунад.

¹⁹ Барномаи мукаммали устувории кишоварзӣ дар Тоҷикистон як қисми кӯшишҳои васеътари миллии ва байналмилалӣ мебошад, ки ба тағир додани соҳаи кишоварзии кишвар, бахусус тавассути навоариҳои рақамӣ, устувории иқлим ва системаҳои устувори ғизо равона шудааст.

3.2.3 Дастгирии хонаводаҳои осебпазир барои фаъолияти кишоварзӣ

Дар сатҳи миллӣ ВК дастрасиро ба тухмӣ ва ниҳолҳои ройгон, инчунин барномаҳоеро, ки махсусан барои хонаводаҳои занон сарварӣ мекунад, маъҷубон ва пиронсолон таъмин менамояд. Шахсони ҳавасманд метавонанд бевосита ба шӯъбаҳои ҷумҳуриявӣ шахсан, тавассути почтаи электронӣ ё сабти ном дар сатҳи ноҳия дар идороти ҷамоатҳо муроҷиат намоянд. Таҷҳизоти ройгон, аз қабилӣ плугҳои дастӣ барои оилаҳои осебпазир дастрас карда мешавад. Хонаводаҳои, ки сарварашон аз 5 гектар камтар аст, низ метавонанд барои кӯмак муроҷиат кунанд.

Барномаи мушаххасе, ки аз ҷониби Бонки Умумиҷаҳонӣ маблағгузорӣ мешавад, дар доираи Лоихаи «Тақвият бахшидан ба устувории бахши кишоварзӣ» (ТБУБК) маблағгузорию иловагӣ ба деҳқонон ва хонаводаҳои осебпазир кумакҳои зеринро пешбинӣ мекунад:

- харидан ва тақсим кардани тухмӣ, ниҳоло, масолеҳи кишт ва нуриҳои маъданӣ; ва
- харидан ва тақсим кардани техникаи хурди кишоварзӣ барои осон кардани меҳнати дастии занон.

Дар ҳоле, ки чорабиниҳои дар боло зикршуда фарогирии миллӣ доранд, бенефитсиарҳо (хоҷагиҳои деҳот) тавассути Феҳристи фермерон, ки аз ҷониби Агентии омор - ТОҶСТАТ пеш мебаранд ва дар асоси тадқиқоти хонаводаҳо, ки барои муайян кардани деҳқонони осебпазир, аз ҷумла занон гузаронида мешавад, муайян карда мешаванд.²⁰ Аз ин рӯ, ШЛЗ, ки кишоварзӣ доранд, дар доираи ин барнома ҳуқуқ пайдо мекунад, вале бояд ба Феҳристи фермерон, ки аз ҷониби ТОҶСТАТ нигоҳ дошта мешавад, дохил карда шаванд. ММЗ ба хоҷагиҳои деҳқонӣ муроҷиат кардааст, то онҳо аз Феҳрист огоҳ бошанд.

3.3 Дастгирии иловагии воситаҳои рӯзгузаронӣ ба ШЛЗ ҳангоми амалисозии лоиха

Лоихаи НБО-и Роғун ва лоихае, ки аз ҷониби Бонки Умумиҷаҳонӣ маблағгузорӣ мешавад, инчунин ба ШЛЗ барои барқарор кардани воситаҳои рӯзгузаронӣ ва/ё таъсиси воситаҳои нав кӯмаки иловагӣ мерасонад.

3.3.1 Сармоягузориҳои ҷамоатӣ барои воситаҳои рӯзгузаронӣ

Лоихаи Дастгирии устувории иҷтимоию иқтисодии Ҳукумати Тоҷикистон (ДУИИ) Маблағгузорию иловагӣ (МИ) барои пурра намудани маблағгузорию устувори лоихаи Нерӯгоҳи барқи обии Роғун пешбинӣ шудааст.

Ҳадафи МИ таҳкими устувории иҷтимоию иқтисодӣ дар ҷамоатҳои аз нерӯгоҳи Роғун осебдида ва камбизоат тавассути сармоягузориҳои фарогир ва муштарак ба воситаҳои рӯзгузаронӣ ва инфрасохтори маҳаллӣ мебошад. Бо такмил додани саъю талошҳои ҷорӣ Ҳукумати Тоҷикистон, он барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ, мусоидат ба рушди иқтисодии маҳаллӣ ва эҷоди устувории иқлимро тавассути сармоягузориҳои мақсаднок, грантҳо, омӯзиш ва эҷоди иқтисодии институционалӣ мукамал хоҳад кард.

Аниқтараш, он эҳтиёҷотеро, ки тавассути машваратҳои ҷомеа, ки дар доираи ҷалби ЧЭИ анҷом дода мешавад, мукамал мекунад, аз ҷумла омӯзиши тиҷорат ва грантҳо барои кӯмак ба таъсиси корхонаҳои марбут ба кишоварзӣ ва сайёҳӣ. Аввалан, он фаъолиятҳои барқарорсозии воситаҳои

²⁰ Меъёрҳои индикативӣ камтар аз се гектар (га) қитъаи замин ва набудани дастрасӣ ба обро дар бар мегирад.

рӯзгузаронӣ, ки ба чузъи 3-и лоиҳаи Роғун дохил мешаванд, пурра хоҳад кард. Ҳангоме ки ҳукумат барои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ ба шахсони аз лоиҳа зарардида (ШЛЗ), ки кӯчонида шудаанд, кӯмак мерасонад, барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ вақт ва захираҳои назаррасро талаб мекунад ва ҷонибҳои манфиатдор маблағгузорию иловагӣ ва дастгирии техникиро барои таъсиси тичорати хурд ва инчунин сармоягузориҳои хурди инфрасохтори маҳаллӣ дархост кардаанд. МИ деҳаҳо ва ҷамоатҳои мизбон ва дигар ҷамоатҳоро бо сармоягузориҳои иловагӣ ба инфрасохтор ва омӯзиши воситаҳои рӯзгузаронӣ ва дастгирии техникӣ барои шахсони алоҳида, гурӯҳҳо ва тичорати хурд дастгирӣ хоҳад кард. Дуюм, Ҳукумат метавонад захираҳои ДУИИ МИ-ро барои пурра кардани даромадҳои маҳдуд барои тақсими манфиатҳои НБО Роғун, ки дар солҳои аввали сохтмони Роғун дастрас хоҳад шуд, истифода барад.

Ба МИ ҷамоатҳои зарардидаи Роғун (70% сармоягузориҳои ҷамоати МИ, маблағи умумии 17,5 млн. доллари ИМА) ва ҷамоатҳои камбизоат (30% боқимонда) дар дигар манотиқи кишвар (бо истифода аз меъёрҳо ба мисли аҳоли, сармоягузори ба ҳар сари аҳоли ва бекорӣ) дар мувофиқа бо Ҳукумат дохил мешаванд. Дар минтақаи зарардидаи Роғун, АФ ҷамоатҳои панҷ ноҳия ва шаҳрро (ноҳияҳои Файзобод, Нуробод ва Данғара, шаҳрҳои Роғун ва Турсунзода) фаро мегирад, ки деҳаҳои кӯчидиҳӣ дар доираи Нақшаи амали дуҷуми кӯчонидани НБО Роғун (NAP2) – 5 ҷамоат ва шаҳраки хурди Дарбанд бо 8 ҷамоати иловагӣ ва панҷ деҳаи кӯчидиҳӣ дар саросари ноҳияро дарбар мегиранд²⁷. Ин барномаи Ҳазинаи миллии иҷтимоии сармоягузорию Тоҷикистон (БМИМТ) идора мекунад, ки бо НБО Роғун, НБО ва дигар ниҳодҳои марбут ба нерӯгоҳи Роғун ҳамкорӣ хоҳад кард.

МИ ба ҷамоатҳои осебдидаи Роғун ва дигар ҷамоатҳо барои маблағгузорию инфрасохтори сатҳи маҳаллӣ, ба иқлим тобовар ва иҷтимоӣ-иқтисодӣ, ки афзалиятҳои тавассути ду давраи иловагии арзёбии эҳтиёҷоти деҳа ва раванди қабули қарор муайяншударо ҳал мекунад, субгрантҳо медиҳад. Он тавонмандии маъмурияти ҷамоатҳо ва муассисаҳои сатҳи ҷамоатҳо, аз ҷумла кумитаҳои маҳаллаҳоро дар робита бо шаҳрвандон ва расонидани хадамот ба таври муассир, одилона ва ба талаботи шаҳрвандон, аз ҷумла ҷавонон ва занон, тақвият хоҳад дод. Ин қисмат маблағгузорию молҳои ҷамъиятӣ, корҳои шаҳрвандӣ, сафарбаркунии ҷомеа ва дастгирии эҳтиёҷоти аъзоёни ҷомеа ва кормандони ҳукумати маҳаллӣ мебошад. Сармоягузорию метавонад дар бар гирад:

- Барқароркунии ё сохтмони кӯдакгонҳо, мактабҳо, бунгоҳҳои тандурустию маҳаллӣ, тавлид ва тақсими энергия, инфрасохтори маҳаллии нақлиёт ва барқарорсозии системаҳои обтаъминкунии ва канализатсияи сатҳи деҳот, системаҳои обёрии дохилихоҷагӣ, энергия.
- Зерлоиҳаҳои мувофиқ инчунин метавонанд инфрасохтори иқтисодиро дар бар гиранд, аз қабилӣ анборҳои коркард ва нигоҳдории маҳсулоти боғдорӣ. Намудҳои кор метавонанд сохтмони нағз, барқарорсозӣ ё таъмиро дар бар гиранд. Онҳо инчунин метавонанд сармоягузорию барои инфрасохтори сайёҳии ба табиат асосёфта ё барқарорсозии манзараҳои харобшуда, бо дарназардошти роҳҳои ҳалли табиат, аз қабилӣ барқарорсозии ҷангал бо нағзҳои маҳаллӣ ё ба хушксолӣ тобовар, ниҳолхонаҳо, плантатсияҳо ва инфрасохтори алоқаманд дар бар гиранд. Зерлоиҳаҳо тақмили энергияи барқароршаванда ва самаранокии энергияро дар ҳолати имконпазир, инчунин сармоягузорию дастгирӣ мекунад, ки устувориро бар зидди таъсироти марбут ба иқлим тақвият медиҳанд.

Ин маблағ барои сармоягузорию иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ба ҳар як ҷамоат ҷудо карда мешавад ва ба ҳисоби миёна тақрибан 300 000 доллари ИМА-ро ташкил медиҳад. Маблағгузорию дар ноҳияҳои ширкаткунанда аз шумораи ҷамоатҳо вобаста буда, аз 0,60 то 2,7 миллион доллари ИМА фарқ

мекунад. Ҳар як ҷамоат сармоягузори хоҳад гирифт, аммо вобаста ба арзёбӣ ва баҳодиҳии пешниҳодҳои ҷамоатҳо он то 500 000 доллари амрикоиро барои як ҷамоат фарқ мекунад.

Илова ба фаъолиятҳои дар боло зикршуда, МИ маблағгузори чорабиниҳои сафарбаркунӣ ва баланд бардоштани иқтидорро ҳам дар минтақаи Роғун ва ҳам дар берун аз он идома медиҳад, то кафолат диҳад: (i) ҷомеаҳо, бахусус занон, ҷавонон ва табақаҳои осебпазир дар интиҳоби барномаҳои лоиҳа, ки ба камбизоатӣ нигаронида шудаанд; (ii) кумитаҳои деҳот ва ҷамоатҳо барои муайян, амалӣ ва мониторинги лоиҳаҳои рушди маҳаллӣ аз равишҳои муштарак ва шаффоф истифода мекунанд; (iii) деҳаҳо ва ҷамоатҳои имкониятҳои худро барои омода кардан, ҷамъ овардани маблағ ва татбиқи нақшаҳои рушди маҳаллӣ, ки афзалиятҳои ҷомеаро инъикос мекунанд, беҳтар мекунанд. Он ҷамоатҳо ва аъзоёни ҷамоатҳоро барои беҳтар намудани: (i) рушди иқтисодии маҳаллӣ, аз ҷумла таҳия ва татбиқи нақшаҳои рушди маҳаллӣ ва арзёбии бозор, дар баробари таъмини таҷҳизоти компютерӣ ва мебел; (ii) устувории иқлим тавассути баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ дар бораи хатарҳои тағирёбии иқлим ва пешбурди сармоягузори, ки мутобиқшавӣ ва кам кардани таъсири дастгирӣ мекунанд ва устувории маҳаллиро тақвият медиҳанд; (iii) тавонмандсозии иқтисодии занон, роҳбарии оммавии гендерӣ ва равишҳо барои мубориза бо зӯрвари гендерӣ; (iv) банақшагирии маҳаллӣ, татбиқи лоиҳа ва мониторинг; ва (v) равандҳои масъулияти иҷтимоӣ. Илова бар ин, дар ҳолати зарурӣ ин ҷузъ баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ ва аутричро барои огоҳ кардани ҷомеаҳо дар бораи дастгирӣ ва мубодилаи фоида (БМФ) дар бар мегирад; ва таҳкими иқтидори ҷамоатҳо барои идоракунии эҳтимолии БСП оянда ва иртиботи марбут ба тарҳи ниҳии Барномаи мубодилаи фоида (БМФ).

АФ инчунин воситаҳои зиндагии фарогирро бо таваҷҷӯҳ ба занон ва ҷавонон маблағгузори мекунад. Фаъолиятҳои дар доираи ин ҷузъ ба он тарҳрезӣ шудаанд, ки чандир бошанд ва кумакҳои ҳукумати Тоҷикистонро барои барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ барои ҷамоатҳои осебдидаи Роғун такмил диҳанд, зеро онҳо барои Нақшаи амалии ҷорӣ кӯчонидан (НАК) ва НАК-ҳои оянда равшантар мешаванд. Ин зеркомпонент ба аъзоёни ҷомеа, бахусус занон, ҷавонон, муҳочирони бозгашта ва ҷамоатҳои осебдидаи Роғун, ки барои дастгирии соҳибкории сармояталаб мувофиқ нестанд, ҳадаф қарор медиҳад. Кӯшишҳои махсуси сафарбаркунӣ, модулҳои таълимӣ вобаста ба гендерӣ ва фарогирӣ бо муҳочирони бозгашта ба таъмини иштироки одилонаи гурӯҳҳои камбизоат мусоидат мекунанд. Лоиҳа 7000 бенефитсиарҳоро (шахсонаи сокини минтақаҳои Лоиҳа) муайян ва бо омӯзиши соҳибкорӣ ва рушди тиҷорат таъмин хоҳад кард. Ин бенефитсиарҳо инчунин барои таҳияи нақшаҳои бизнес (ҳамчун шахсонаи алоҳида ё гурӯҳҳои манфиатҳои умумӣ) кӯмаки амалӣ мегиранд. Лоиҳа 1600 довталаби беҳтаринро бо асбобу таҷҳизот мувофиқи нақшаҳои тиҷорӣ онҳо интиҳоб ва дастгирӣ мекунад. Бенефитсиарҳои инфиродӣ метавонанд то 1,600 доллари ИМА ва гурӯҳҳо то 10,000 доллари ИМА асбобҳо ва таҷҳизот гиранд. Пас аз интиҳоби нақшаҳои тиҷорӣ, баҳрабарандагон инчунин омӯзиши иловагиро дар мавзӯҳо ба монанди маркетинг, саводнокии молиявӣ, абзорҳои тиҷорати рақамӣ, тағирёбии иқлим ва ҳамбастагии гурӯҳҳо анҷом медиҳанд. Илова ба асбобҳо ва таҷҳизот, баҳрабардорон инчунин дар тӯли на камтар аз 12 моҳ тренинг ва роҳнамоӣ дода мешаванд, ки дастгирӣ бо робитаҳои бозор, бақайдгирӣ, идоракунии молиявӣ ва ғайраҳоро дар бар мегирад.

Илова бар ин, МИ КХМ-ҳои мавҷуда ва ба қайд гирифташударо дар ноҳияҳои мавриди ҳадаф ҳамчун шарикони тиҷоратӣ барои беҳтар кардани имкониятҳои иқтисодии маҳаллӣ, эҷоди алоқаи занҷири арзиш бо истеҳсолкунандагони поёноб ва эҷоди ҷойҳои нави корӣ барои занон, ҷавонон, муҳочирони бозгашта ва дигар баҳрабардорон дастгирӣ хоҳад кард. Ин зеркомпонент 100 КХМ-ро тавассути пешниҳоди тренингҳои асосии тавсеаи тиҷорат муайян ва дастгирӣ мекунад. Пас аз анҷоми ин тренингҳо, КХМ барои пешниҳоди нақшаи бизнес барои дарёфти грантҳо аз лоиҳа даъват карда мешаванд. Ин КХМ-ҳо инчунин барои таҳияи нақшаҳои бизнес дастгирӣ хоҳанд ёфт. Интиҳоби КХМ барои гирифтани грантҳо рақобатпазир ва дар асоси даврӣ сурат мегирад. Лоиҳа тақрибан 50 нақшаи тиҷоратиро аз ҷониби КХМ бо грантҳои инфиродӣ то 20,000 доллари ИМА

дастгирӣ мекунад, ки метавонанд асбобҳо, таҷҳизот, ҳалли табиат ва инфрасохтор, машваратҳо ва ниёзҳои кӯмаки техниро маблағгузорӣ кунанд. Тренинг ва менторинг мутобиқ карда шуда, дастгирӣ бо банақшагирии тиҷорат, бақайдгирӣ, робитаҳои бозор, идоракунии молиявӣ ва дигар мавзӯҳоро дар бар мегирад. Лоиха ба таври фаъол занонро ҳадаф қарор дода, ҳадафи иштироки 30% барои ин қисмро муқаррар мекунад, ки тавассути чаҳорчӯбаи натиҷаҳо назорат карда мешавад.

Пешравӣ ва сифати барнома пешрафт тавассути мониторинг ва баҳодиҳии устувор, аз ҷумла механизмҳои ибтидоӣ, миёна ва ниҳой ва механизмҳои бозгашт (масалан, аудитҳои иҷтимоӣ, механизмҳои баррасии шикоятҳо, М ва баҳодиҳии муштарак) пайгирӣ карда мешаванд.

3.3.2 Стипендияҳо барои таҷрибаомӯзӣ/ТБМТ

Ин қисмати 2 миллион доллари ИМА барои стипендияи таҷрибаомӯзон/шогирдон, ки аз ҷониби Бонки Умумиҷаҳонӣ маблағгузорӣ карда мешавад, барои дастгирии мардон ва занон дар марҳилаи дуҷуми кӯчонидан дар ҳолат, ки онҳо аз омӯзиши касбӣ/таҳсилоти барои такмил ё омӯхтани малакаҳои нав ва қобилияти корӣ мегузаранд. Ин ба ин васила зиндагии онҳоро беҳтар мекунад ва ба ҳамгирии иқтисодии онҳо ба ҷамоатҳои кӯчонидани онҳо мусоидат мекунад. Омӯзиш/таҳсилоти малакаҳо ба воридшавии (аз нав) ба бозори меҳнат мусоидат намуда, қобилияти онҳоро барои машғул шудан ба ҷойҳои корӣ ва фаъолияти даромаднок тақвият мебахшад.

Стипендияҳо дар давоми НБВР 2 ва берун аз он ба ИБР-ҳои оянда мутаносибан ба шумораи ШЛЗ-ҳои мард ва зане, ки дар ҳар як ноҳияҳои дар боло номбаршуда ҷойгир шудаанд, ҷудо карда мешаванд. ММЗ барномаро идора мекунад, ки барои ҳар як шахсе, ки таълим мегирад, 1000 сомонӣ дар як моҳ медиҳад. Курсҳо одатан аз се то шаш моҳ давом мекунанд.

ВММША барои тарҳрезӣ ва татбиқи курс масъул аст. ММЗ барои пардохти стипендияҳо, ё ба қисмҳо ҳангоми гузаштани донишҷӯён ё пас аз гузаштани курси дахлдори омӯзишӣ масъул хоҳад буд. ММЗ мутахассиси идоракунии молиявиро барои кӯмак дар идоракунии стипендия ва тасдиқи хароҷот киро кардааст.

Дар асоси машваратҳо бо ШЛЗ, эҳтимолан самтҳои асосии омӯзиш инҳо бошанд:

- **Кишоварзӣ**

- Кишоварзии устувор ва гуногунии кишти зироатҳо: Ҳарчанд як қисми омӯзиш тавассути дастрас кардани барномаҳои телевизионии миллӣ амалӣ карда мешавад, хидматрасонии бештари омӯзишӣ ва васеъ дар минтақаҳои кӯчонидашуда ба ШЛЗ дар диверсификатсияи малакаҳои онҳо кӯмак хоҳад кард. Дар ин ҳолат, омӯзонидани ШЛЗ оид ба истеҳсоли маҳсулоти муайяни фарҳангӣ, ки метавонанд ба бозори васеътари сайёҳӣ нигаронида шудаанд, ба соҳибкорон ва ноҳияҳо манфиат хоҳанд овард.
- Имкониятҳои мушаххаси омӯзиши соҳаи кишоварзӣ, махсусан дар Данғара, ки дар он соҳаи кишоварзӣ даромади асосӣ ба ҳисоб меравад: Маркази таълимӣ дар Данғара метавонад рушди малакаҳоро оид ба кишт, дарки хок, истифодаи таҷҳизот, сармоягузориҳои молиявӣ ва дарки бозор таъмин намояд.
- Туризм дар минтақаҳои кишоварзӣ: Ин метавонад як тавлидкунандаи даромад бошад ва яке аз бахшҳои ояндадор барои афзоиши даромади маҳаллӣ боқӣ мемонад.

Имкониатҳо дар баҳши сайёҳӣ метавонанд хаймазанӣ ва манзили расмӣ меҳмононро дар бар гиранд. Биноҳои ҳолӣ ё кӯҳнае, ки барои манзили лоиҳавӣ ё сохтмонӣ истифода намешаванд, метавонанд ба хонаҳои меҳмонӣ табдил дода шаванд, ки минбаъд иқтисодиёти маҳаллӣ афзоиш ёбад. Барои мусоидат намудан ба ин раванд аз як ниҳоди давлатӣ ё баҳши хусусӣ талаб карда мешавад.

- Рӯзҳои деҳқонӣ: Инҳо имкониат барои сайёҳон ба заминҳои кишоварзӣ ва иштирок дар чорабиниҳои омӯзишӣ мебошанд. Фаъолиятҳо метавонанд бо усулҳои кишоварзӣ, кишт ва парвариши зироатҳо мувофиқ бошанд. Турсунзода изҳор дошт, ки онҳо шаҳрвандони зиёдеро қабул мекунанд, ки хоҳиши сафар ба минтақаҳои кишоварзиро доранд, то дар бораи усулҳои истифодашон шинос шаванд.
- Рушди марказҳои ҳунари ва ҳунари дар ин минтақаҳои кишоварзӣ: Ин ба сайёҳон имкон медиҳад, ки молҳои маҳаллиро харанд ва ба афроди маҳаллӣ имкон фароҳам оранд, ки дар фаъолиятҳои ҷамъиятӣ ширкат кунанд. Ин фаъолият таҷриба дар идоракунии тиҷорати хурд ва ҳунармандиро талаб мекунанд.

- **Рушди малакаҳои техникӣ: дар асоси ҷомеа**

Интеграцияи ҷамоатҳои кӯчонидашуда бо минтақаҳои нави кӯчидиҳӣ ба аъзоёни ҷамоат имкон медиҳад, ки донишҳои бо онҳо овардаашон ва инчунин малакаҳои нав таҳияшударо мубодила кунанд. Аъзоёни ҷамоат, ки аз ноҳияҳои гуногун ва шахсони алоҳида аз ҷамоатҳои мизбон меоянд, метавонанд дар соҳаи кишоварзӣ, хиштсозӣ, нигоҳдории воситаҳои нақлиёт, технология, идоракунии тиҷорати хурд ё технологияи иттилоотӣ таҷрибаҳои гуногуни техникӣ дошта бошанд. Дониш ба сохтмон, омода кардани киштзорҳо, шинондани сабзавот ё меваҷот, сохтан ва нигоҳдории хонаҳо ва ғайра марбут аст. Барои рушди базаи донишҳои мавҷуда, зарур аст, ки ҷомеаҳо аз ҳамдигар омӯзанд.

Равиши осонкардашуда ба нақша гирифтани семинарҳои ҷамоатиро дар рӯзҳои истироҳат дар бар мегирад, ки ба мавзӯҳои гуногун тамаркуз мекунанд. Аъзоёни ҷомеа дорои малакаҳои марбут ба рассомӣ, насб кардани антеннаҳои моҳвораӣ ва санъат ва ҳунаро метавонанд ба одамоне, ки ба ин соҳаҳо таваҷҷӯҳ доранд, таълим диҳанд. Ин семинарҳои ҷамъиятӣ дар ҷойҳои мувофиқ ташкил карда мешаванд. Агар он ба хиштпазӣ дахл дошта бошад, шахсе, ки ба он ҷалб карда шудааст, метавонад дар иншооте, ки аллакай барои ин мақсад истифода шудааст, машғулият гузаронад. Одамон ин малакаҳоро дар хона истифода мебаранд ё онҳо метавонанд ба дигар аъзоёни ҷомеа, ки ба дастгирӣ ниёз доранд, ба монанди маъҷубон ё пиронсолон кӯмак расонанд.

- **Малакаҳои тиҷоратӣ ва омӯзиши алоқаманд**

Дар вақти тафтиши хочагӣ маълум гардид, ки яхдон, асбобҳои алоқа, антеннаҳои спутник, велосипед бештар ҳарида мешаванд. Талабот ба хидматҳои гуногун барои нигоҳдории ин молҳо, бахусус дар арсаи технологӣ афзоиш меёбад. Афзоиши истифодаи молҳои, ки барои таъсис ё нигоҳдории хидмати махсус ниёз доранд, бозори чароғхоро мекушояд, бахусус барои шахсони дорои сертификат дар хидматрасонии барқ, насби табақҳои моҳвораӣ ё кӯмак дар дастрасӣ ба интернет. Он шахсоне, ки аллакай малакаҳои кӯмак ба ҷомеаи маҳаллӣ доранд, муайян карда мешаванд ва тавассути арзёбии малакаҳо муайян карда мешаванд, ки оё омӯзиши иловагӣ лозим аст, ки ба онҳо имкон медиҳад, ки ба бозори баландтарин хидмат расонанд. Ҳар қадаре, ки

малакаҳо пешрафтатар шаванд, ҳамон қадар одамон имкони сертификатсия шудан ва хидматрасониرو ба бозори калонтар мегиранд.

- **Сохтмон**

Таҳияи бастаҳои корӣ барои ШЛЗ кўчонидашуда барои тиҷорати мавҷудаи сохтмонӣ муҳим аст, то ба шахсони алоҳида имкониятҳои бозори тиҷорати маҳаллиро дастрас кунанд. Муҳофизати як қисми қарордодҳои марбут ба сохтмон, ки ба ҷамоатҳои кўчонидашуда ҷудо карда шудаанд, ба онҳо барои таъсиси тиҷорати худ дар минтақаҳои нави кўчонидашуда кўмак мекунад. Ширкатҳои сохтмони мавҷуда бояд дар бораи бастаи корҳо гуфтушунид кунанд, то ба одамони кўчонидашуда имкон диҳанд, ки бо муҳити иқтисодии маҳаллӣ ҳамгиро шаванд.

Корхонаҳои хурд метавонанд хонаводаҳоеро, ки ба сохтмон ниёз доранд, дастгирӣ кунанд. Инҳо метавонанд касбҳои марбут ба рангубор, сақфпӯшӣ ва сохтмони асосиро дар бар гиранд. Ҷудо кардани қарзҳо ба ин корхонаҳои сохтмони маҳаллӣ, ки бо стандартҳои байналмилалӣ мувофиқанд, ба соҳибкорон имкон медиҳад, ки дар муҳити умумии сохтмон эътимод пайдо кунанд. Дар ин ҳолат, ШЛЗ метавонанд аз қарзҳои бефоиз ё имкониятҳои кўмаки якдафъаина истифода баранд.

Илова бар ин, ба ШЛЗ кўмаки аввалияи молиявӣ ва омӯзиши рушди тиҷорати хурд дода мешавад. Барномаи таълимии молиявӣ, ки барои таълими тиҷорати нав дар малакаҳои идоракунии тиҷорат муваффақшудааст, сатҳи муваффақияти соҳибкороноро беҳтар мекунад.

- **Корхонаҳо ё соҳибкорӣ - Дарахтони мевадиҳанда**

Зимни боздидҳои саҳроӣ қайд карда шуд, ки ҷамоатҳо ба шинондани дарахтони себ бештар таъия мекунанд. Ҳарчанд на ҳама минтақаҳо ба дарахтони себ ва дигар дарахтони мевадиҳанда мутобиканд, аммо ҷомеаҳо дар баъзе ҷойҳо ба нигоҳдорӣ ва фурӯши мева дар бозор одат кардаанд. Дар доираи менечменти тиҷорат ва омӯзиши молиявӣ ба ҷамоатҳои кўчонидашуда имконият фароҳам оварда мешавад, ки тарзи ташкили бозор ва фурӯши меваҳоро бо нархи бозори маҳаллӣ омӯзанд. Ҷамоаҳои нав кўчонидашуда дар бораи занҷири таъминот, аз кишт, истеҳсол ва фурӯш таълим мегиранд. Корхонаҳои таъсисдодашуда ва мушовирони молиявӣ, ки аз ҷониби ҳукумат маблағгузорӣ мешаванд, барои омӯзиш ва роҳнамоии соҳибкороно нави муайян карда мешаванд.

- **Имкониятҳои тиҷорат - Хоҷагии хурд**

ШЛЗ инчунин ба рушди ғояҳо ё иншооти дигари кишоварзӣ, аз қабилӣ занбӯри асалпарварӣ, хоҷагиҳои моҳӣ ва хоҷагии хурди ҷангал мусоидат карданд. Гарчанде ки танҳо 1% ШЛЗ ба занбӯри асалпарварӣ тавачҷӯҳ зоҳир мекунанд, ин омӯзиш оид ба занбӯри асалпарварӣ, инчунин моҳипарварӣ ва ҷангалпарварии хурд инкишоф хоҳад ёфт. Ин имкониятҳоро бо имкониятҳои сайёҳӣ алоқаманд кардан мумкин аст. Асал ва моҳӣ метавонад дар бозорҳои фурӯхта шавад, аммо дар тарабхонаҳои маҳаллӣ низ истифода мешавад. Меҳмонхонаҳо ва кемпингҳо дар минтақаҳои кишоварзӣ метавонанд ин молҳоро захира кунанд. Асалро ба району вилоятҳои ҳамсоя фиристодан мумкин аст.

- **Имкониятҳои тиҷоратӣ - Тарабхонаҳо / Саноати хӯрокворӣ**

Тарабхонаҳои маҳаллӣ барои харидани хӯрок аз деҳқонони маҳаллӣ, мағозаҳои хӯрокворӣ ё провайдерҳои хонагӣ муҳиманд. Ин имкониятҳо ба соҳибони инфиродӣ имкон медиҳанд, ки молҳоро аз хона фурӯшанд ё бо фурӯшандаи кӯча, мағозаи хӯрокворӣ ё бозор робита кунанд. Муқаррар намудани робитаи байни бозор бо деҳқонон ё таъминкунандагони хонагӣ тадқиқ карда мешавад.

- **Имкониятҳои маркетинг**

Барномаи маркетингӣ ё маконе таъсис дода шавад, ки дар он тиҷорати хурди маҳаллӣ метавонанд хидматҳои худро таълиқ кунанд. Барои бомуваффақият ба даст овардани тиҷорат ба онҳо имкони ба бозор баровардани соҳаҳои худ муҳим хоҳад буд. Ҳукумати Тоҷикистон як вебсайти барои корфармоён ва ширкатҳо дорад, то ҷойҳои холии озодро ба бозор барорад. Бо вучуди ин, васеъ кардани вебсайт ба соҳибони тиҷорати хурд имкон медиҳад, ки таълиқ кунанд. Ҷамоатҳои маҳаллӣ метавонанд дар офисҳои худ барои соҳибони тиҷорати хурд ҷой ҷудо кунанд, то брошюра ё брошюраҳоро ҷойгир кунанд.

- **Туризм**

Тоҷикистон барои рушди соҳаи сайёҳӣ ва фароҳам овардани ҷойҳои корӣ барои мардуми кишвар имкониятҳои гуногун дорад. Рушди бахши сайёҳӣ метавонад аз муайян кардани самтҳои асосии манфиатдор, аз қабилҳои хаймазанӣ, моҳидорӣ, шикор, сайёҳӣ, варзишҳои зимистона ё минтақаҳои фароғатӣ, ки ба муҳити маҳаллӣ хос аст, оғоз шавад. Қадами навбатӣ муайян кардани касбҳо ё ҷойҳои холии ба муҳити сайёҳӣ хосро дар бар мегирад. Имкониятҳои шуғли инфиродӣ метавонанд роҳбаладони туристӣ ё менеҷерони меҳмонхонаҳоро дар бар гиранд.

Имкониятҳои дигар метавонанд ба тиҷорати хурди сайёҳӣ, ки барои фармоиши сафар масъуланд, алоқаманд бошанд. Чорабиниҳои маҳаллӣ, ки аз ҷониби ҷамоатҳои маҳаллӣ ба нақша гирифта шудаанд, метавонанд ҳамчун як қисми бахши сайёҳӣ ба фурӯш бароварда шаванд. Ниҳоят, сайёҳӣ метавонад бо омӯхтани мероси фарҳангии маҳаллӣ, аз ҷумла маконҳои археологӣ, ҷойҳои таърихӣ, манзараҳо ва мероси ғайримоддӣ, аз қабилҳои мусиқӣ, рақс ва ғайра алоқаманд бошад.

Омӯзиши соҳибкорони сайёҳӣ дар доираи Марказҳои мавҷудаи таълими калонсолон ё рушди қолҷаҳои махсуси сайёҳӣ имкон медиҳад, ки бахши сайёҳии Тоҷикистон рушд кунад ва ба хонаводаҳо барои таъсиси воситаҳои нави рӯзгузаронӣ мусоидат кунад.

- **Идеяҳои асосии барқарор намудани маишат, районҳо**

Ҳангоми машваратҳо дар баъзе ноҳияҳое, ки ШЛЗ кӯчонида мешаванд/кӯчонида мешаванд, баъзе пешниҳодҳои иловагӣ ба миён гузошта шуданд, ки ноҳияҳо онҳоро дар нақшаҳои маҳаллӣ таҳия мекунанд:

- **Нуробод**

Лоиҳаҳои муштараки инфрасохторӣ ва омӯзишӣ дар байни қарздиҳандагони гуногун, аз қабилҳои Бонки Умумичаҳонӣ, БОР ва АИВ, имкон медиҳад, ки барои ШЛЗ фазои кӯтоҳмуддат то дарозмуддат бо шуғли маҳаллӣ ва омӯзиши муҳити инфрасохторӣ гиранд. Ин барномаҳо

метавонанд барои таҳсили ШЛЗ дар муддати кӯтоҳ дар мактабҳои техникӣ ва гирифтани сертификатсия дар соҳаҳои техникӣ, аз қабилӣ рангкунӣ, нигоҳдории бино ё назорат мусоидат кунанд. Шахсоне, ки барои курсҳои расмӣ сабти ном шудаанд, метавонанд барои гирифтани стипендия муроҷиат кунанд, ки ба онҳо имкон медиҳад, ки дар ин муддат даромад гиранд.

- **Турсунзода**

Фароҳам овардани имкониятҳо барои занон барои ба даст овардани даромади иловагӣ ва ҳамгирӣ бо ҷомеаи нав муҳим аст. Муҳоҷирати меҳнатӣ ба Русия ҷиддӣ маҳдуд шуда, дар мавҷудияти имкониятҳои шуғл дар минтақаҳо ва кишварҳои гуногун тағйирот ба амал меояд. Занҳо ба рушди малакаҳо тавачҷӯҳдоранд, аммо онҳо инчунин меҳоранд, ки системаи мустақами нигоҳубини кӯдак берун аз таъсиси кӯдакстонҳои маҳаллӣ бошад.

- **Файзобод**

Бархе аз деҳқонони ёрирасон дар Тоҷикистон ба кишоварзӣ баргаштанд, то ба онҳо дар парвариши зироатҳои худ дар кишвари хушк, ки қитъаҳои он нисбатан хурд аст (ҳамагӣ чанд гектар замин). Аз хамин сабаб шинондани дарахтони мевадиханда аз қарам барин зироатҳо маъмул гаштааст. Мувофиқи маълумоти GIZ, истифодаи зироатҳои обёришавандаи устувор ба тавлиди мунтазами амнияти озуқаворӣ имкон медиҳад (GIZ, 2019). Омӯзиши ШЛЗ бо истифода аз барномаҳои дастрасе, ки аз ҷониби ҳамкориҳои мавҷуда сарпарастӣ мешаванд, масалан, GIZ ва Вазорати кишоварзӣ метавонад ба ҷомеаҳои маҳаллӣ фоида орад.

- **Данғара**

Данғара як қисми минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил медиҳад ва ҳамчун ноҳияи агросаноатӣ муайян карда шудааст (Republic of Tajikistan, 2024). Ноҳия ба коркарди маҳсулоти хӯрокворӣ ва металлӣ ва истеҳсоли инфрасохтори алоқаманд сармоягузорӣ мекунад. Вобаста аз сатҳҳои таҳсил, соҳаҳои мавҷуда ва корхонаҳои марбут ба бояд барои ШЛЗ-и кӯчонидашуда омӯзиши ҷои кор ва малакаро дастрас кунанд. ШЛЗ дар Данғара инчунин тавонианд корхонаҳои марбут ба хидматрасонӣ таъсис диҳанд ва бо назардошти талаботи маҳаллӣ барои таҳияи нақшаҳои бизнес барои тиҷорати иловагӣ дастгирӣ дархост карданд.

3.4 Маълумот оид ба барномаҳои давлатӣ

Дар рафти боздидҳо ва муҳокимаҳо бо ШЛЗ дар Файзобод ва Нуробод дар солҳои 2024 ва 2025 маълум шуд, ки на ҳама ШЛЗ аз маҷмӯи пурраи имконоти барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ, ки аз Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли, ВК, ВМ ва дигар вазоратҳо ва ҷамоатҳо дастрасанд, огоҳанд. Аз ин рӯ, барои пурра баҳрабардорӣ кардан аз дастгирии мавҷудаи барқарорсозии воситаҳои рӯзгузаронӣ, ШЛЗ бояд пеш аз ҳама дар бораи барномаҳои дастгирии давлатӣ дар ҳама сатҳҳо пурра огоҳ ва огоҳ бошанд, ташаббус нишон дода, дар муассисаҳои дахлдор сабти ном шаванд, ба имкониятҳои омӯзишӣ ҷалб карда шаванд ва инчунин барои дастрасӣ ба қарзҳо ва захираҳо чораҳои фаъол андешанд.

ММЗ ва ГТЛ шумораи Кормандони робита бо ҷомеаро то 24 нафар зиёд мекунанд (яъне тақрибан як макони кӯчонидани ШЛЗ) барои пурзӯр кардани фарогирии онҳо ва кӯмак ба ШЛЗ дар қобилияти дастрасӣ ба ҷойҳои корӣ, имкониятҳои омӯзишӣ, имкониятҳои тиҷоратӣ ва қарзҳо дар доираи барномаҳои мавҷудаи миллӣ. Ин тавассути мубодилаи бештар ва мақсадноки иттилоот дар бораи имкониятҳои мавҷудаи барнома дар сатҳи хонаводаҳо, инчунин расонидани фаъоли кӯмак дар

сабти ном ва дархостҳо сурат мегирад. Ин махсусан барои занон ва он аъзоёни аҳолии кӯчонидашуда, ки осебпазиранд ё саводнокии маҳдуд доранд, муҳим аст.

Ин тадбирҳо бо кӯшишҳои доимии ВММША ва ҷамоатҳо пурра карда мешаванд. Ҳар се моҳ филиалҳо ва ҷамоатҳои маҳаллии ВММША бо ҷамоатҳои кӯчонидашуда вохӯриҳо ташкил мекунанд, то дар бораи барномаҳои мавҷудаи давлатӣ, имкониятҳои омӯзиши касбӣ ва хидматҳои маркази касбӣ маълумот пешниҳод кунанд.

Дар рафти ин вохӯриҳо маълумот ба таври шифоҳӣ мубодила карда мешавад. Барномаҳои дастгирӣ шарҳ дода шудаанд ва чӣ гуна шахсон метавонанд ба қайд гирифта шаванд ва бо дархостҳои кори худ ба кӯмак дастрасӣ пайдо кунанд.

Имкониятҳои корӣ ва маълумот дар бораи барномаҳои дастгирӣ низ тавассути рӯзномаҳои маҳаллӣ паҳн карда мешаванд. Илова бар ин, эълонҳо дар ҷойҳои намоёни ҷамъиятӣ ҷойгир карда мешаванд, аз ҷумла: дарҳои ҷамоати маҳаллӣ; масҷидҳо; ва, бозорҳо (бозорҳо).

Филиалҳои ВММША инчунин ярмаркаҳои ҷойҳои кориро барои пайваст кардани ШЛЗ ба бозорҳои маҳаллӣ меҳнат ташкил мекунанд. Ширкатҳои гуногун иштирок мекунанд ва буклетҳои иттилоотиро дар бораи имкониятҳои кор пешниҳод мекунанд.

Филиалҳои ВММША маълумотро дар бораи имкониятҳои мавҷудаи ҷойҳои корӣ дар муассисаҳои давлатӣ, аз қабили мактабҳо, беморхонаҳо ва вазифаҳои котибӣ дар агентҳои гуногун мубодила мекунанд.